SUTAD, Güz 2017; (42): 273-301
E-ISSN: 2458-9071

BİR ŞAİRNÂME ÖRNEĞİ OLARAK SÜHEYLÎ'NİN *GÜLŞEN-İ ŞUARÂ* ADLI KASİDESİ VE BU KASİDEDE YER ALAN TÜRK, ARAP VE FARS ŞAİRLERİ

SÜHEYLİ'S ODE NAMED GULSHEN-I SHUARA *AS AN EXAMPLE OF SHAIRNAMAH AND TURKISH, ARABIC AND PERSIAN POETS HIGHLIGHTED IN THIS ODE*

*Mehmet Sait ÇALKA**

Öz

Şairnâmeler, klasik Türk edebiyatında bulunan şuarâ tezkireleri kadar olmasa da şairlerin isimlerini zikretmeleri ve onların belli başlı birkaç özelliğini vermeleri bakımından biyografi alanında edebiyatımıza katkı sağlayan metinler olarak bilinmektedir. Halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilmesine karşın az da olsa divan şairleri de bu türden örnekler vermişlerdir. Hatta bu türle ilgili yapılan çalışmalarda bu türün ilk örneğini klasik Türk edebiyatı şairlerinden İşretî (ö. 1566/67)'nin vermiş olduğu tespit edilmiştir. İşretî'den sonra diğer divan şairi Garâmî (ö. 1586 [?]) ve Aynî (ö. 1839)'nin de bu türden manzumelerinin olduğu ortaya konmuştur.

Yukarıda bahsi geçen şairlerden başka 16. yüzyılın ikinci yarısı ile 17. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış olan Süheylî (ö.1633-34)'nin de bu türden bir manzumesi bulunmaktadır. Çalışmamıza konu olan bu manzume, Süheylî'nin Divânı'nda yer almaktadır. Süheylî tarafından Gülşen-i Şuarâ adını alan bu manzume, 91 beyitten oluşan bir kasidedir. Şairnâme özelliği taşıyan ve özellikle Fars şairlerinin öne çıkarıldığı bu manzumede şairin kendisinin yanı sıra aralarında Arap ve Türk şairlerinin de bulunduğu toplam 36 şair zikredilmiştir. Şairnâmede söz konusu şairlerin isimleri zikredilirken her bir şairin kayda değer şairlik özellikleri bir iki beyitle dile getirilmiştir. Fars edebiyatı araştırmacılarının da ilgileneceğini umduğumuz bu manzumenin özellikle bir Anadolu şairinin klasik Fars şairlerine bakış tarzını göstermesi bakımından da dikkatleri çekeceğini ümit ediyoruz.

•

Anahtar Kelimeler
Süheylî, 17. yüzyıl, Divan edebiyatı, Şairnâme, Gülşen-i Şuarâ.

•

Abstract

Shaırnamahs is known as-though not as much as collection of biographies of poets found in classical Turkish literature-texts contributing to our literature in the field of biography in terms of making mention of names of the poets together with their certain features. Though viewed among Folk Literature crops so to speak, Divan poets also exemplified of this kind leastwise. In fact, it has been determined that the first example of this kind was given by the classical Turkish literature poet Isretî (

* Yrd. Doç. Dr.*; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elektronik posta: calkamehmetsait@hotmail.com*

Gönderim Tarihi: 31.07.2017
Kabul Tarihi: 18.09.2017

DOD.1566/67). Another Divan poets Garami (DOD.1586[?] and Aynî (DOD.1839) also had this kind of poems.

Apart from the above-mentioned poet Suheyli (DOB. 1633-34) who lived between the second half of the 16th century and the first half of the 17th century, also has this kind of poem. This poem, which is the subject of our work, is in Süheyli's divan. This poem by Süheylî, named Gulshen-i Shuara, is an ode composed of 91 couplets. In this poem, which has the characteristic of Şairnâme and especially where the Persian poets have been brought to the fore, along with the poet himself 36 Arab and Turkish poets are also mentioned in total. When the given poets' names are mentioned in şairnâme, each poet's significant poesy features have been put into words with a few couplets. We hope that Persian literature researchers will also be interested in this poem, and we hope that this poem will also draw attention especially to the point of view of Anatolian poet to classical Persian poets.

•

Keywords

Süheylî, 17th century, Divan Literature, Shaırnamah, Gulshen-i Shuara.

Giriş

Divan edebiyatında biyografi kaynakları denildiğinde öncelikle şair biyografilerini içeren şuarâ tezkireleri akla gelmektedir. (Uzun 2012: 69). Divan edebiyatı sahasında yetişen ve şöhret bulan şairlerin isimlerinin belirlenmesi, yaşadıkları dönemin doğru bir şekilde saptanması ve bu şairlerin önemli özelliklerinin ortaya konması, şairlerin yaşadıkları devirde veya sonrasında kaleme alınmış biyografik eserler olan şuarâ tezkireleriyle mümkün olmuştur. Şuarâ tezkireleri kadar olmasa da daha çok halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilen ancak az da olsa divan şairlerince de kaleme alınmış olan *Şairnâme* türündeki manzumelerin de biyografik bilgilerin zenginleşmesine katkıda bulunabilecekleri söylenebilir.

Şairnâmeler, şairlerin şiir özellikleri hakkında kısa olmasına karşın önemli bilgileri vermeleri, meşhur oldukları eserlerinden dem vurmaları ve çağdaşları veya selefleri olan şairler arasında kısa mukayeselere gitmeleri gibi niteliklere sahiptir. Şairnâmelerde adları ve birer ikişer özellikleriyle zikredilen şairlere ait ipuçları bir araya getirildiğinde, o şairler hakkında yeni bilgiler elde etmek mümkün olabilmektedir. Ayrıca, hangi şairin kendisinden sonraki şairlerce tanındığını ve şöhret bulduğunu, hangi sıfatlara sahip olduğunu yine bu eserlerde görmek mümkün olabilmektedir.

Halk edebiyatı mahsulü bir tür olarak kabul edilen şairnâmelerin tanımını yapmak gerekirse; *âşıklar tarafından dörtlüklerle ve genellikle 11'li hece ölçüsüyle yazılan/söylenen, çağdaşı yahut kendilerinden önce yaşamış olan şairlerin mahlaslarına ve onları niteleyen birtakım vasıflarına yer verilen şiirlerin adıdır* (Kaya 1990: 7). Âşıklara methiye, âşıklar, âşıklar destanı, âşıklar serencâmı, âşıknâme, ozanlar, ozanlar şiiri, tekerleme ve şairler destanı gibi adlarla da anılan şairnâmeler, divan şairlerinden bahseden *Şuarâ Tezkireleri* kadar olmasa da şairleri, adı, tarikatı, fiziki ve ruhi yapısı gibi vasıflarını yansıtırlar (Kaya 1990: 7). Âşıklar tarafından söylenen bu manzumelerde çeşitli şairlerin isimleri, sanatları, yaşadıkları dönemi, nereli oldukları, meslekleri, mensup oldukları tarikat yahut zümre gibi konularda bilgiler bulunabilmektedir. Bu yönüyle klasik Türk edebiyatındaki tezkireleri hatırlatsa da tezkire formuna sahip değildir. Zira tezkirelerin tertibinde bir plan, kronoloji yahut harf sırası takip edilir. Yine yapı itibariyle tezkireler genellikle mukaddime, esas metin ve hâtime bölümlerinden oluşur. Dîbâce adı da verilen mukaddimelerde eserin sunulduğu kişiye bir methiye, tezkire yazarının şiir ve şair hakkındaki görüşleri ile tezkirenin yazılış sebebi yer alır. Tezkirelerde esas metin kısmında verilen biyografilerde sanatkârın ailesi, hayatı, eğitimi, arkadaş ve meslektaşları, eserleri, edebî vasıfları, şiiri ve sanatı hakkında bilgiler ve şiirlerinden örneklere yer verilirken (TDEA 1998: 98; Uzun 2012: 70) şairnâmelerde bu hususiyetler bulunmaz; sadecece şair isimlerinin yanı sıra şairlerin önemli bir iki hususiyeti zikredilir.

Halk edebiyatında bu türün ilk örneğini 17. yüzyıl ozanlarından Âşık Ömer (ö. 1707) vermiştir (Çetin, Akgül 2014). Sadettin Nüzhet Ergun'un *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri* adlı kitabında (Ergun 1935) 38 dörtlük olarak yayımladığı bu şiir daha sonra Şükrü Elçin tarafından 59 dörtlük olarak tekrar yayımlanmıştır. Elçin, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I,* adlı eserinde (Elçin 1997) Gubarî, Hızrî, Noksanî ve Sun'î'nin dört şairnâmesini daha yayımlayarak bu alanda yapılan çalışmalara önderlik etmiştir. Bu çalışmalardan sonra Doğan Kaya, 1990 yılında kaleme aldığı *Şairnâmeler* adlı çalışmasında halk edebiyatı mahsülü olarak 34 şairnâmeyi tasnif etmiştir (Kaya 1990: 7). Abdülselam Arvas'ın yapmış olduğu çalışmada ise Âşık Celâlî, Âşık Ummânî,

Dertli Kâzım, Âşık Çağlari ve şair Ümit Kayaçelebi'nin şairnâmeleri tanıtılmıştır (Arvas 2011).

Yukarıda da belirttiğimiz üzere halk edebiyatı mahsulleri arasında gösterilmesine karşın divan şairlerinin de az da olsa bu türden manzumeler kaleme aldıkları görülmüştür. Bu yönüyle şairnâmeleri halk edebiyatı ile divan edebiyatının müşterek bir türü olarak göstermek de mümkündür. Divan edebiyatında özellikle bazı mesnevî şairleri, mesnevîlerin girişlerinde ya da hâtime bölümlerinde bazı şairlerin çeşitli hüviyetlerinden/vasıflarından dem vurmuşlardır. Örneğin Yenipazarlı Vâlî (ö. 1598/99)'nin *Hüsn ü Dil* mesnevîsinin "Hatime" bölümünde, şair tarafından takdir gören on bir şairin adı ve bir iki özelliği zikredilmiştir (Köksal 1996: 455-456).

Şairnâmelerle ilgili yapılan çalışmalarda bu türün ilk örneğini 16. yüzyıl klasik Türk edebiyatı şairlerinden İşretî (ö. 1566/67)'nin vermiş olduğu vurgulanmıştır (Kaya 2003: 187). İşretî, "*mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün"* kalıbıyla yazmış olduğu bu manzumesinde 25 Fars şairinin ismine yer vermiştir. İşretî'den sonra yine 16. yüzyılın bir başka divan şairi Garâmî (ö. 1586 [?])'nin de bu türden 29 gazelinin bulunduğunu Fatih Başpınar yapmış olduğu çalışmayla ortaya koymuştur (Başpınar 2015). Divan edebiyatında şairnâme türüyle ortaya konulmuş bir başka manzume ise Antepli Aynî (ö. 1839)'ye aittir. Antepli Aynî, divanının sonunda "*mefâîlün mefâîlün feûlün"* kalıbıyla yazmış olduğu 134 beyitlik mesnevi, şairnâme özelliği göstermektedir. Söz konusu bu manzume, Mehmet Arslan tarafından tanıtılmıştır (Arslan 1992). Divan edebiyatı sahısında bir başka şairnâme örneği, 19. yüzyılın son çeyreği ile 20. yüzyılın ilk yarısında yaşamış olan Tahirü'l-Mevlevî (ö. 1951)'ye aittir. Tahirü'l-Mevlevî, şairnâme özelliği taşıyan *Şair Anıtları* adlı eserinde kendisinin yakınında bulunan ve kendisiyle dostluklar kuran 24 şair hakkında biyografik bilgiler vermiş ve ölümlerine tarihler düşürmüştür (Şentürk 1991: 105-106). Son dönemde klasik üslupla kaleme alınmış bir başka şairnâme örneği ise Cem Dilçin'e aittir. 162 beyitten oluşan ve aruzun *"fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün"* vezniyle kaleme alınan bu manzume, "Şairnâme - Kasîde-i Kâr-ı Nâtık Der-Hakk-ı Şuarâ-yı Sâbık" başlığını taşımaktadır. Bu manzumeyi 20 Ağustos 1993'te tamamlayan Dilçin, manzumede Divan Şiirinin önde gelen isimleri olan Mevlâna, Yunus, Kadı Burhaneddin, Necatî, Ali Şîr Nevaî, Fuzulî, Bâkî, Ruhî, Nefî, Nailî, Nâbî, Nedim ve Şeyh Galib'i konu edinmiştir (Dilçin 1996).

Yukarıda zikrettiğimiz şairnâme örneklerinin dışında çalışmamıza konu olan Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ* adlı manzumesi de bir şairnâme özelliğini taşımaktadır. Bu manzume ile ilgili değerlendirmelere geçmeden önce burada Süheylî'inin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında muhtasar bir bilgi verilecektir.

1. Süheyli'ye Dair[1]

Asıl adı Ahmed bin Hemdem Kethudâ olan Süheylî (ö.1633-34), 16. yüzyılın son çeyreği ile 17. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış, şair ve münşîliğiyle meşhur önemli bir şahsiyettir. Şam'da dünyaya gelen ve ilk eğitimini orada tamamlayan Süheylî, babasının memuriyeti dolayısıyla İstanbul'a gelmiştir. Babasının da yönlendirmesiyle Şam'da iyi bir eğitim gören Süheylî, İstanbul'a öğrenmeye hevesli bir genç olarak gelmiştir. Kaynaklardan edinilen bilgilere göre ilk olarak tarihçi-yazar kimliği ile tarih sahnesine çıkan Süheylî, eserlerinden öğrenildiğine göre ise, ilk resmi görevini Özdemiroğlu Osman Paşa'nın serdarlığında 993/1585'te düzenlenen Tebriz seferindeki münşîliğidir. Düzenlenen bu seferde, Osman Paşa ile Gazi Giray Han'ın görüşmelerinin yazılı kayıtlarını tutmuştur. Bu tarihlerde henüz vakanüvistlik diye bilinen

[1] Süheylî'nin hayatı ve edebî şahsiyeti hakkında verilen bu bilgiler, şairin hayatı, edebi kişiliği ve Divan'ı üzerinde en kapsamlı çalışmaları yapan Prof. Dr. Mahmut Esat Harmancı'nın çalışmalarından derlenmiştir. Bk. Mahmut Esat Harmancı, *Süheylî, Ahmed Bin Hemdem Kethudâ, Dîvân*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007; Mahmut Esat Harmancı, "Süheyli, Ahmed bin Hemdem Kethuda", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4856, (erişim tarihi: 02.0.2016).

resmî tarih yazıcılığı kurumsallaşmadığı için vakanüvistlik olarak da adlandırılamayacak bir görevle tarih yazıcılığı yapmıştır (Harmancı 2007: 16-17).

Süheylî'nin ilk eseri olan *Târîh-i Şâhî*'yi 1000/1591/92 yılında yazmış olması da, şairliğinden önce tarih yazarlığı kimliğini daha fazla öne çıkarmaktadır. Fakat yazarın ileride çeşitli devlet adamlarıyla farklı yerlerde olan ilişkileri, onun resmî tarih yazıcılığı görevi ile ilişkili değil, daha çok kendisine yakınlık gösteren vezirlerin himayesinde tarihçi-şair kimliği ile görev yapan bir memur olmasındandır. Süheylî'nin kesin olarak bilinen iki görev unvanı, Halep muhasebeciliği ve Mısır divan katipliğidir. Cafer Paşa ve Özdemiroğlu Osman Paşa'nın vefatından sonra Bağdat ve Şam bölgesinde de kalamayan Süheylî; Cerrah Mehmed Paşa'nın sadâretinde (1598-99) İstanbul'a dönmüş olmalıdır. Paşa çocuklarının sünneti için yazdığı kıt'adan (Dîvân, Kıt. 9) Süheylî'nin 1596-1598 yıllarında İstanbul'da bulunduğu anlaşılmaktadır (Harmancı 2017: 18).

Babasını 1596'da kaybeden Süheylî, 1598'de ve 1605'te ikisine de Fatma adını verdiği iki kız çocuğunu kaybeden (Dîvân, Kıt. 19, 29) şair, musahipleri Osman Paşa ve Cafer Paşa'dan sonra sığındığı Cerrah Mehmed Paşa'nın 1599'da azlinden ve nikris hastalığından dolayı Şam'a tekrar dönmek zorunda kalmıştır. Bu tarihten sonra çok istemesine rağmen bir daha İstanbul'a dönemediği, İstanbul dışında çeşitli küçük görevlerle hayatını sürdürdüğü bilinen Süheylî'nin bundan sonraki hayatı hakkında kesin kayıt yoktur. Yazılış tarihi belli olan son manzumesi, Sultan IV. Murad'ın Üsküdar Kandilli Bahçe'de bir vuruşta deldiği kalkanlardan birinin Mısır'a gönderilmesi üzerine 1043 (1633-34) yılında yazdığı bir tarih manzumesidir. Ondan bugüne ulaşan son tarih kaydı olan bu manzume (Dîvân, Kıt. 7, 28) dışında tarih kayıtlarının olmayışı kendisinin bu tarihten hemen sonra vefat ettiği izlenimini vermektedir. Ancak Süheylî'nin bu tarihten ne kadar sonra ve nerede öldüğü bilinmemektedir. 1585-1634 yılları arasında yaşadığı kabul edilen Süheylî, müellif kimliği ile *Divan*, *'Acâ'ibü'l-Me'âsir ve Garâ'ibü'n-Nevâdir*, *Fezâ'il-i Şâm*, *Münşe'ât*, *Târîh-i Mescid-i Harâm*, *Târîh-i Mısr-ı Kadîm*, *Târîh-i Mısr-ı Cedîd* ve *Târîh-i Şâhî* gibi eserleri kaleme almıştır (Harmancı 2017: 34-37).

Süheylî, manzum ve mensur eserleri ile mütercim ve müellif bir edebî şahsiyet olarak değerlendirilmelidir. Mensur eserlerinde kullandığı ifadelerden, kendisinden önce ortaya konmuş pek çok eseri bir mütercim dikkati ile okumakla kalmadığını, kendi görüş ve düşünceleri ile zenginleşen eserler meydana getirdiğini görürüz. Süheylî, şair kimliğinden önce tarih ve hikâye yazarı olarak tanınmaktadır. *'Acâ'ibü'l-Me'*âsir *ve Garâ'ibü'n-Nevâdir* adlı 204 hikâyeden oluşan mensur eserini kaleme alırken bu esere ilham veren pek çok hikâye okumuştur. Bu süreç, Süheylî'nin dili kullanma yeteneğini geliştirmesinin yanı sıra estetik zevkinin oluşmasında ve kültürel birikim kazanmasında önemli katkı sağlamıştır (Harmancı 2014).

Süheylî'nin yukarıda zikredilen eserlerinin arasında edebî kişiliğinin ortaya çıkarılması noktasında önemli bir yere haiz olan eseri kuşkusuz *Dîvân*'ıdır. *Dîvân*'ında 358 Gazel, 50 kaside, 34 kıt'a, 2 tahmîs, 13 müseddes, 4 tesdîs, 1 müsemmen, 1 tesmîn, 2 tercî'-bend ve 2 terkîb-bend bulunmaktadır.

2. Gülşen-i Şuarâ

Süheylî'nin divanında yer alıp çalışmamıza konu olan ve şair tarafından *Gülşen-i Şuarâ* adı verilen kaside, divanda 48. kaside olarak kayda geçmiştir. Aruzun *"mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün"* kalıbıyla yazılmış olan bu manzumeye Süheylî tarafından *"**Bu kasîde-i be-nâm şu'arâ-yı sâhib-kemâlden sâdât-ı Ervâm ü A'câm vasf olınup Gülşen-i Şu'arâ nâmıyla mevsûmdur**"*

başlığı verilmiştir (Harmancı 2007: 158-163). Başlıktan da anlaşılacağı üzere bu manzume, Rum ve Acem, yani Anadolu ve Fars şairlerinin vasıflarının anlatıldığı 91 beyitlik bir şairnâmedir. Kendi övgüsüne de önemli ölçüde yer veren Süheylî, zikrettiği her şair için bir iki beyit ayırmış ve bu beyitlerde söz konusu şairlerin en kayda değer özelliklerine yer vermiştir.

Haklarında fikirlerini beyan etttiği şairleri zikretmeden evvel Süheylî, *Gülşen-i Şu'arâ*'nın baş tarafında şiir ve şâirlik hakkındaki düşüncelerini beyan etmiştir. Burada şairlik kabiliyetinin Allâh tarafından insana verilen en büyük nimetlerden biri olduğunu dile getiren Süheylî, herkesin bu nimete vasıl olamayıp şairlik kabiliyetinin tamamen Allâh'ın bir ihsanı olduğunu vurgulamıştır.

Naẓm oldı dilā ādeme niʿmet-i ʿuẓemā
Ḥamd ile ʿaṭā itdi baña Bārý teʿālā (Harmancı 2007: 158/beyit 1)

Herkes aña vāṣıl olamaz dād-ı Ḫudādur
Maẓher düşürür şāʿiri iḥsānına Mevlā

Her dil aramaġ ile anı bulmadı hergiz
Herkes oḳumaġ ile anı bulmadı ḳatʿā (Harmancı 2007: 158/b. 6-7)

Süheylî'nin kendisiyle birlikte manzumede vasıfları zikredilen şair sayısı 36'dır. Bu şairleri sırasıyla zikretmek gerekirse bunlar, Hassân b. Sâbit (ö. 60/680 [?]), Genceli Nizâmî (ö. 611/1214 [?]), Sa'dî-i Şirâzî (ö. 691/1292), Hâfız-ı Şirâzî (ö. 792/1390 [?]), Ali Şir Nevâî (ö. 906/1501), Enverî (ö. 585/1189 [?]), Ferîdüddîn Attâr (ö. 618/1221), Selmân-ı Savecî (ö. 778/1376), Hüsrev-i Dihlevî (ö. 725/1325), Emîr Şâhî (ö. 857/1452), Bisâtî-i Semerkandî (ö. 815/1412), Benâî (15. yy), Âzerî-i Şeyh (ö. 866/1462), Kemâl-i Hocendî (ö. 798/1395 [?]), Hayâlî-i Buhârî (ö. 850/1445 [?]), Hâkânî-i Şirvânî (ö. 595/1199), Ömer Hayyâm (ö. 526/1132[?]), Kâtibî (ö. 839/1435 [?]), Hâcû-yı Kirmânî (ö. 753/1352), Nâsır-ı Tûsî (ö. 672/1274), Hâtifî (ö. 927/1521), İsmet-i Buhârî (ö. 840/1436-37), Hasan-ı Dihlevî (ö. 737/1337 [?]), Figânî (ö.925/1519 [?]), Mânî-i Şirâzî (ö. 912-13/1507), Firdevsî (ö.411/1020 [?]), Ümîdî (14. yy), Hilâlî-i Çağatayî (ö. 936/1529-30), Âsafî (15 yy), İbn-i Hüsâm (14 yy), Vahşî- i Bâfki (16. yy), Feyzî-i Hindî (ö. 1004/1595), Bâkî (ö. 1008/1600), Gelibolulu Âlî (ö. 1008/1600) ve Molla Câmî (ö. 898/1492) adlı şairlerdir. Bu şairlerden 30'u Fars edebiyatı, 5'i Türk edebiyatı, 1'i ise Arap edebiyatı şairleridir. Manzumede zikredilen Türk şairler, Ali Şir Nevâî, Figânî, Bâkî, Gelibolulu Âlî ve şairin kendisi Süheylî'dir. Arap olan tek şair ise Hassân b. Sâbit'tir.

Gülşen-i Şuarâ hakkında verilen bu bilgilerin ardından manzumede zikredilen şairleri sırasıyla değerlendirmek yerinde olacaktır. Burada şairlerin zikredildiği beyitler örneklendirilip değerlendirilmeden önce, şairlerin hayatları ve eserleri hakkında muhtasar bilgiler verilmiştir. Değerlendirme ve sonuç bahsinden sonra ise söz konusu manzume, günümüz okuyucusunun istifadesine sunulması adına günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

2. 1. Hassân b. Sâbit

Asıl adı Ebü'l-Velîd (Ebû Abdirrahmân) Hassân b. Sâbit b. el-Münzir el-Hazrecî el-Ensârî olan Hassân b. Sâbit (ö. 60/680[?]), Hz. Peygamber'in şairi olarak tanınan bir sahabîdir. Hz. Peygamber'i, ashabını ve İslâm dinini müşriklerin hicivlerine karşı şiirleriyle savunduğu için "Şâirü'n-nebî" (peygamber şairi), "Ebü'l-Hüsâm" (keskin kılıç sahibi) ve "Ebü'l-Mudarrib" (iyi savaşçı) unvanlarıyla anılmıştır (Elmalı 1997: 399-402). Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sında şairler arasında adı ilk zikredilen şair Hassân b. Sâbit'tir. Kasidede Süheylî, Hassân b. Sâbit için iki

beyit ayırmıştır. İlk beyitte, Hz. Peygamber'in Sâbit'i defalarca tebrik edip ödüllendirdiğine ve manzumelerini zevkle dinlediğine değinen Süheylî, ikinci beyitte ise at benzetmesiyle Hassân'ın yukarıda verdiğimiz ünvanlarına uygun olarak savaşçı kişiliğine atıfta bulunarak onu methetmiştir.

Ḥassān'a nice kerre rasūl eyledi taḥsīn
Eş'ār u ḳaṣā'id oḳudup eyledi ışġā

Her raḫṣ olamaz ṣayḥa ile aşḳar-ı dīv-zād
Her şaḫṣ olamaz naʿra ile maʿreke-ārā (Harmancı 2007: 159/b. 9-10)

2. 2. Genceli Nizâmî

Asıl adı Ebû Muhammed Cemâlüddîn İlyâs b. Yûsuf b. Zekî Müeyyed olan Nizâmî (ö. 611/1214 [?]), tezkirelerin verdiği bilgiler ile kendi şiirlerindeki ifadelerinden yola çıkarak Gence'de dünyaya geldiği üzerinde kuvvetli bir hüküm bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 2002: 228). Fars edebiyatında hamse türünün kurucusu olarak kabul edilen şairin elde bulunan tek eseri Hamse'sidir. *Penc Genc* adıyla da bilinen ve yaklaşık 35.000 beyitten meydana gelen hamsede *Mahzenü'l-esrâr*, *Hüsrev vü Şîrîn*, *Leylâ vü Mecnûn*, *Heft Peyker (Behrâm-nâme)* ve *İskender-nâme* adlı eserler mevcuttur (Kanar 2007: 183). *Gülşen-i Şuarâ*'ya bakıldığında Süheylî, Nizâmî'nin hamse sahasındaki mahareti üzerinde durduğu görülür. Ona göre Nizâmî, şiir âleminde yıllarca söz sahibi olmuş, söz ipliğine benzersiz cevherler dizmiş ve kaleme aldığı hamsesinin üzerine yedi kıtada kimse bir söz söyleyememiştir.

Ṭutdı nice yıl ʿālemi naẓm ile Nizāmī
Söz riştesine düzdi nice gevher-i yek-tā

Bir ḫamse ile urdı yidi iḳlīme pençe
Bir kimse gelüp nicesini dimedi ḳaṭʿā (Harmancı 2007: 159/b. 11-12)

2. 3. Sa'dî-i Şirâzî

Kaynaklarda asıl adı, Ebû Muhammed Müşerreffuddin (Şerefuddin) Muslih b. Abdullah b. Müşerref es-Sa'di eş-Şirâzî olarak geçen Sa'dî-i Şirâzî (ö. 691/1292), "Muhakkık", "Şeyh", "İmam", "Sözün meliki", "Söz sahiplerinin en olgunu" olarak vasıflandırılmıştır. En uzun yaşayan şairler arasında gösterilen Sa'dî, Devletşâh'a göre 102 yıl yaşamıştır (Devletşah 1963: 313). Sa'dî'nin manzum ve mensur eserleri *Külliyyât* adı altında toplanmıştır. Bu külliyâttaki en meşhur eserler, manzum olarak kaleme alınmış olan *Bostân (Sa'dî-nâme)* ile manzum-mensur karışık olarak yazılmış olan *Gülistân*'dır (Zebihullah-i Safâ 2005: 117; Çiçekler 2008: 405-406). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Sa'dî'nin özellikle *Gülistân* adlı eserine dikkatleri çekerken bu eserde Sa'dî'nin söylediği şiirleri yeni açmış güle benzetmiştir. Sözlerinin devamında *Gülistân*'da bulunan manzumelerin daha önce söylenmemiş bir edâda olduğuna işaret eden Süheylî, bu eserden dönemin diğer şairi Hâfız'ın da etkilendiğine atıfta bulunmuştur.

Oldı gül-i ter naẓm gülistānına Saʿdī
Ḥāfıẓ o gülistāna olup bülbül-i güyā (Harmancı 2007: 159/b. 13)

2. 4. Hâfız-ı Şirâzî

Asıl adı Hâce Şemseddin Muhammed olan Hâfız (ö. 792/1390 [?]), 14. yüzyılın ilk çeyreğinde 727/1327 yılı dolaylarında Şiraz'da doğmuş ve Hâfız-ı Şirâzî olarak nam salmıştır.

14. asır Fars edebiyatının en meşhur rind-meşrep şairidir. Kaside, rubâî ve kıt'a gibi çeşitli nazım şekilleriyle manzumeler kaleme alsa da gazelleriyle şöhret kazanmıştır. Daha önce gazel söyleyen bütün üstatların meziyetlerini kendinde toplaması sebebiyle gazelleri Fars edebiyatında türünün en gelişmiş örnekleri sayılır (Yazıcı 1997a: 103-104). *Gülşen-i Şuarâ*'da Hâfız, Sa'dî'nin de anıldığı beyitte zikredilmiştir. Süheylî'ye göre Hâfız, Sa'dî'nin *Gülistân* adlı eserinin etkisinde kalmış ve bülbülün güle olan hayranlığı gibi bu esere hayran kalarak Sa'dî'nin üslubuna benzer şiirler terennüm etmiştir.

Oldı gül-i ter naẓm gülistānına **Saʿdī**
Ḥāfıẓ o gülistāna olup bülbül-i güyā (Harmancı 2007: 159/b. 13)

2. 5. Ali Şîr Nevâî

15. yüzyıl Çağatay sahasında yetişmiş önemli bir Türk şairi olan Ali Şir Nevâî (ö. 906/1501), hem şair ve nâsir hem de Hüseyin Baykara'nın veziri olan bir devlet adamıdır. Nevâî, kaleme aldığı manzum ve mensur eserleriyle sadece Çağatay edebiyatının değil, bütün Türk edebiyatının önde gelen simalarından biri olmuştur. *Gülşen-i Şuarâ*'da Nevâî'nin şiirde yeni anlatım tarzı ve kelime üretme hüneri nazara verilmiş ve kendisine "Hâlık-ı ma'nâ", yani mânâ yaratıcısı vasıflandırması yapılmıştır.

Gül gibi gelüp eyledi bir ṭarẓ-ı nev-āyīn
Var mıydı **Nevāyī** gibi bir ḫālıḳ-ı maʿnā (Harmancı 2007: 159/b. 14)

2. 6. Enverî

Asıl adı, Evhaduddin Muhammed b. Muhammed Enverî-yi Ebîverdî olan Enverî (ö. 585/1189 [?]), Fars edebiyatında 13. yüzyılın ikinci yarısında yetişmiş ünlü şairlerinden olup Fars şiiri üslubunun değişmesinde etkin rol oynamıştır (Zebihullah-i Safâ 2002: 217). Fars edebiyatında özellikle kaside nazım şeklinin en büyük üstâdı olarak kabul edilen Enverî özellikle 15. yüzyılın büyük şairi Mollâ Câmî tarafından da Firdevsî ve Sa'dî ile birlikte şiirin peygamberi tabiriyle övülmüştür (Karahan 1995: 267-268). *Gülşen-i Şuarâ*'da dikkate değer övgülerle zikredilen bir başka şair olan Enverî, dönemin şairlerine öncülük ettiğine ve lirizm yönünün kuvvetli olduğuna değinilmiştir. Süheylî'ye göre Enverî, dünyada olduğu gibi ahiret karanlığında bile yolunu kaybetmiş olan şairlere önü aydınlatan bir kandil vazifesi görecektir.

Söyünmeye tā ḥaşre degin deyr-i kühende
Uyardı gelüp **Enverī** bir şemʿ-i şeb-ārā

Her şāʿir-i güm-geşteye ol şemʿ-i dil-efrūz
Ẓulmet gicesinde ola tā rehber ü hem-pā (Harmancı 2007: 159/b. 15-16)

2. 7. Ferîdüddîn Attâr

Asıl adı Ferîduddin Ebû Hamîd Muhammed b. Ebû Bekr İbrahim b. İshak Attar-i Kedkenî-yi Nîşâbûrî olan Attâr (ö. 618/1221), 12. yüzyılın ikinci yarısı ile 13. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış, Fars edebiyatının en önde gelen şair ve âriflerindendir (Zebihullah-i Safâ 2002: 222). Hekimlik ve eczacılık ile ilgilenmesinden dolayı Attâr (aktar) olarak anılan şairin *Dîvân*, *Esrârnâme*, *Mantıku't-Tayr*, *Musîbet-nâme*, *İlâhî-nâme*, *Cevâhir-nâme*, *Şerhu'l-Kalb* ve *Tezkiretü'l-Evliyâ* gibi eserleri bulunmaktadır. Şiirlerinde klasik nazım şekillerinin pek çoğunu kullanan Attâr, daha çok mesnevi ve gazelde başarı sağlamıştır. Orijinal ve yer yer aşkla dolu rubâîler yazmışsa da bu türde Hayyâm derecesine ulaşamamıştır. Attâr'ın ustalığı tasavvufî gazellerinde aranmalıdır. O, bu nazım şeklinde yalnız yaratıcı olmakla kalmamış, kendisinden

sonra gelen mutasavvıf olan ve olmayan şairlerin örnek aldığı kişi olmuştur. Gazel ve mesnevilerinde Senâî dahil bütün seleflerini geride bırakmıştır (Şahinoğlu 1991: 95-96). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Attâr'ın hoş kokulu sözlerinin bulunduğuna işaret etmesinin yanında, nefesinin ölü sözcüklere hayat verdiğinin altını çizmektedir.

Pür idi süḫen ʿıṭrı-y-ile ṭabla-i **ʿAṭṭār**
Enfāsi-y-ile itdi süḫen mürdesin iḥyā (Harmancı 2007: 159/b. 17)

2. 8. Selmân-ı Savecî

Döneminde *Melikü'ş-şuarâ* Hâce Cemâlüddîn Selmân b. Hâce Alâiddîn Muhammed Sâvecî (ö. 778/1376) olarak tanınan Selmân-ı Savecî, Fars edebiyatında 14. yüzyılın en tanınmış şairlerindendir. Özellikle kaside şairi olarak şöhret bulan Savecî, kinâyelerindeki derinliği ile dikkatleri çekmiştir (Karaismailoğlu 2009: 446-447). *Gülşen-i Şuarâ*'da Selmân-ı Savecî'nin özellikle kasidedeki maharetine değinen Süheylî, onun bu yönünü methetmiştir. Süheylî'ye göre kaside nazım şeklini en mükemmel icra eden şair Selmân'dır ve onun kasidelerini gökte bulunan Şiʿrâ yıldızları dahi şevkle okumaktadırlar.

Selmān olalı muḫteriʿ-i ṭarz-ı ḳasāʾid
Şevk ile felekde oḳudı şiʿrini Şiʿrā (Harmancı 2007: 159/b. 18)

2. 9. Hüsrev-i Dihlevî

Asıl adı Ebü'l-Hasen Emîr Hüsrev b. Emîr Seyfiddîn Mahmûd-ı Dihlevî olan Hüsrev (ö. 725/1325), Hindistan'da yaşamış Türk asıllı bir şair, tarihçi ve mutasavvıftır. *Divan*'ının yanı sıra onu aşkın manzum ve mensur eseri bulunmaktadır. Eserlerinin çoğunu Fars diliyle kaleme aldığından dolayı Fars edebiyatı tarihinde anılmıştır. Hayatı boyunca ilim, sanat ve tasavvufla iç içe yaşayan Emîr Hüsrev'in Türkçe, Arapça ve Farsça'nın yanı sıra Hint dili ve edebiyatını da çok iyi bilmesi şöhretini daha da yaygınlaştırmıştır. Mensur eserleri arasında en dikkatt çeken eseri ise belâgat ve kitâbet sahasında önemli bir yere sahip olan *İʿcâz-ı Hüsrev* adlı eseridir (Kurtuluş 1995: 135-137). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de Hüsrev'in kullandığı dilin fesâhatine dikkatleri çekmiş ve isminden de mülhem olarak bu sahanın hüsrevi yani padişahı olduğunu vurgulamıştır.

Oldı nice yıl ḫusrev-i evreng-i feṣāḥat
Bu ʿarṣaya **Ḫusrev** gelicek pādişeh-āsā (Harmancı 2007: 159/b. 19)

2. 10. Şâhî

Gülşen-i Şuarâ'da bahsi geçen Şâhî'nin hangi Şâhî olduğu net değildir. Şâhî mahlasını kullanan şairler arasında Süheylî'nin bahsedebileceği şairler, Anadolu'da Kanuni Sultan Süleymân'ın oğlu Şehzâde Bayezid (ö. 970/1562) ve Okçu-zâde Şâhî (ö. 1039/1629); Çağatay sahasında Mesʿûd Mirzâ Şâhî (912/1506-07); Fars edebiyatında ise Türk asıllı hattat ve şair Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî (ö. 857/1452)'dir (Tuman 2001: II/478-479). Bahsini ettiğimiz Şâhî'ler arasında şiir sahasında en kudretli ve döneminde en fazla okunup sevilen şair, Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî olarak görülmektedir. Şâhî'nin dışında *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsi geçen 36 şairden 1'i Arap, 5'i Türk, 30'unun Fars şairi olduğunu düşündüğümüzde, manzumede zikredilen Şâhî'nin Fars topraklarında yaşamış olan hattat, mûsikişinas ve gazel şairi olan Cemâleddin Akmelik Emir Şâhî (Zebihullah-i Safâ 3, 1373: 132) olma ihtimalinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. *Gülşen-i Şuarâ*'da Şâhî, hünerli bir şahin avcısına

benzetilerek mana (anlam) kuşunu avlayan bir avcı olarak methedilmiştir.

Bu ḳullede şāhīn-şikār-bāz idi **Şāhī**
Ol itmiş idi murġ-i maʿānīyi hüveydā (Harmancı 2007: 159/b. 20)

2. 11. Bisâtî-i Semerkandî

Asıl adı Mevlânâ Sirâceddîn olan Bisâtî (ö. 815/1412), Sultan Halîl b. Emiranşah Gurkânî'nin saltanatı döneminde (1405-1409) Semerkand'da yaşamıştır. Başlangıçta hasır örücüsü olduğundan "Hasîrî" mahlasını kullanmış, fakat sonraları İsmet-i Buhârî'nin telkini ile "Bisâtî" mahlasını tercih etmiştir. Şiirleri dönemin hükümdarı Sultan Halil b. Emiranşah tarafından da çok beğenilen Bisâtî, bir gece bir gazelinin sadece matla beyiti için sultan tarafından bin dinarla ödüllendirildiği bilinir. Kaside, gazel, kıta ve muammalardan oluşan *Divan*'ı Paris Milli Kütüphanesinde bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 5, 1373: 459). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Bisâtî'nin döşeyici anlamına gelen mahlasından yola çıkarak onun yer yüzüne sözden bir örtü döşediğini ve bu örtünün paha biçilmez olup atlas ve hârâ cinsi kumaşlardan daha değerli olduğunu vurgulayarak şairlik kabiliyetine dikkatleri çekmiştir.

Basṭ eyledi bir natʿ-ı süḫen geldi **Bisāṭī**
Ol natʿa bedel olmaya biñ atlas u hārā (Harmancı 2007: 159/b. 21)

2. 12. Binâî (Bennâî)

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk yılları arasında İran'da yaşamış olan Binâî (Benâî), Fars edebiyatında ikinci dereceden önemli şairler arasında gösterilmiştir. Asıl adı Kemâleddin Şir Ali'dir. Babasının mimar olması nedeniyle "Bennâî" mahlasını kullanmıştır. Tüm şiirleri olmasa da kayda değer örnek şiirlere sahip olan şair, çift mahlaslı şairler arasında da anılmıştır. İki mahlas kullanması dolayısıyla kaleme aldığı divanını iki kez tertip etmiştir. İlk tertip ettiği divanını *Binâî* mahlasıyla, hayatının son dönemlerinde Sa'dî ve Hâfız'a yazdığı nazirelerin de içinde bulunduğu divanını ise *Hâlî* mahlasıyla tertip etmiştir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 393). *Gülşen-i Şuarâ*'da Binâ'î hakkındaki görüşlerine bakıldığında Süheylî, şairin mahlasından da mülhem olarak nazm ile binâ arasında bir ilişki kurmuş ve şairin nazım şehrini baştan başa imar ettiğini, o nazım şehirinde bulunan beyitlerin (evlerin) her birinin altın ve gümüşle süslendiğini ifade ederek Binâî'nin şiirdeki kabiliyetine dikkatleri çekmiştir.

Bir şehr-i naẓım ḳıldı binā geldi **Binā'ī**
Ol şehrüñ için naẓm ile pür ḳıldı ser-ā-pā

Her beyti o şehrüñ zer ü sīm ile yazılmış
Her bir ḳapusı olmış anuñ maṭlaʿ-ı ġarrā (Harmancı 2007: 159/b. 22-23)

2. 13. Âzerî-i Şeyh

Gülşen-i Şuarâ'da Süheylî'nin zikrettiği bir başka şair, 15. yüzyıl Fars edebiyatının önemli şairinden Şeyh Azeri-yi İsferâyînî (ö. 866/1462)'dir. Kaynaklarda hakkında çok ayrıntılı bilgiler bulunmasa da şiirlerinde Azerî mahlasını kullanan Şeyh Azeri-yi İsferâyînî'nin özellikle kaside ve âşıkane gazellerinin latif ve ince mazmunlarla dolu olduğu bildirilmiştir (Zebihullah-i Safâ 2003: 72). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, şairin ledünnî bilgisiyle etrafını aydınlatan ârif bir kişiliğe sahip olduğunu dile getirmesinin yanında, onun söz söylemedeki maharetine atıfta bulunmuştur.

Veḳḳād-ı ṭabʿı ʿārif idi **Âzerī-i Şeyḫ**
Yaḳmışdı süḫen şemʿini andan niçe şeydā (Harmancı 2007: 159/b. 24)

2. 14. Kemâl-i Hocendî

Asıl adı Şeyh Kemâluddin Mes'ûd-i Hocendi olan ve döneminde "Şeyh Kemâl" diye tanınan Kemâl-i Hocendî (ö. 798/1395 [?]), 14. yüzyılda Fars edebiyatının meşhur şair ve âriflerindendir. Kemâl-i Hocendî, şiirdeki söz letafeti, mânâ sağlamlığı, hayâl ve mazmun yaratmadaki dikkati ile tanınmışsa da şiirinin üslubu döneminin bir diğer şairi olan Hasan-i Dihlevî'nin üslubuna benzer. Çağdaşlarının ona "Hasan'ın Hırsızı" lakabını vermesinin nedeni de bu olmalıdır (Zebihullah-i Safâ 2005: 195-196). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Kemâl-i Hocendî'nin hayal kurmadaki mahareti üzerinde durmuş ve bu durumu Kemâl'in olgun ve muktedir şair kişiliğine bağlamıştır.

Ṭutdı gelüben rāh-ı ḫayālāt yolından
Ṭūmār-ı kemālātı **Kemāl** eyledi imżā (Harmancı 2007: 159/b. 25)

2. 15. Hayâlî-i Buhârî

Asıl adı Ahmed b. Musa olan Hayâlî (ö. 850/1445 [?]), Fars edebiyatının 15. asır şairlerinden olup İsmet-i Buhârî'nin muasırı ve talebelerindendir. Kaynaklarda kaside şairleri arasında gösterilen Hayâlî'nin İran sahasında pek çok şiir mecmuasında şiirlerine rastlanır. Özellikle Maveraünnehir'de şöhret kazananan *Divan*'ında yaklaşık iki bin beyit bulunmaktadır (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 459). Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'sına bakıldığında Hayâlî'nin muamma söylemedeki ustalığı vurgulanarak farklı bir özelliğine değinildiği görülür.

Bir şemʿ-i şebistān-ı ḫayāl idi **Ḫayālī**
Nām-āver-i dehr olmış idi hem-çü muʿammā (Harmancı 2007: 160/b. 26)

2. 16. Hâkânî-i Şirvânî

Asıl adı Hassânu'l-Acem Efdaluddîn Bedil b. Ali b. Osman Hâkânî-yi Hakâyık-i Şirvânî olan Hâkânî (ö. 595/1199), 12. yüzyılda Fars topraklarında yaşamış olup kasideleriyle ünlenmiş bir şairdir. Kaside şairliğinin yanı sıra belâgattaki hüneriyle de tanınmıştır (Zebihullah-i Safâ 2002: 224). Gence'de 520'de (1126) doğan Hâkânî, babası Necîbüddîn Ali adında bir dülgerdir. Öğrenimini sürdürdüğü yıllarda Hakâikî mahlası ile gazel ve na'tlar yazmaya başlayan Hâkânî, Hz. Peygamber'in şairi Hassân b. Sâbit'e benzetilerek kendisine amcası tarafından *Hassânü'l-Acem* unvanı verilmiştir. Şirvanşahlar'dan Ebü'l-Muzaffer Hâkân-ı Ekber tarafından tanınan Hâkânî'ye "melikü'ş-şuarâ" ve "nedîmü'ş-şuarâ" unvanları verilmiş ve bu ünvanlardan sonra Hâkânî mahlasını kullanmaya başlamıştır. Hâkânî İran edebiyatının en büyük şairi kabul edilmesinin yanı sıra keskin zekası ve geniş hayal gücü sayesinde İran şiirine yenilikler getirdiğine kanaat getirilmiştir (Yazıcı 1997b: 168-170). Hâkânî'nin bu özelliklerinin özetini *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî tarafından da zikredildiği söylenebilir. Süheylî, Hâkânî mahlasının anlamından mülhem olarak şairin "Söz ülkesinin padişahı" olduğunu ve yüksek hayal dünyası sayesinde sevgilinin her bir güzellik unsuruna bir unvan verdiğini ifade etmiştir.

Her bir ḳaşı yā ḥüsnine virdi nice ʿünvān
Ḫāḳānī gelüp çekdi süḫen ḥükmine ṭuġrā (Harmancı 2007: 160/b. 27)

2. 17. Ömer Hayyâm

Asıl adı Ebü'l-Feth Gıyâsüddîn Ömer b. İbrâhîm el-Hayyâm olan Ömer Hayyâm (ö. 526/1132[?]), 11. asrın sonu ile 12. asrın ilk yarısında Fars topraklarında yaşamış önemli bir

filozof, müneccim, tıpçı ve matematikçi olarak bilinmiştir. Yaşadığı dönemde matematik, astronomi ve felsefe alanında büyük bir üne sahipken şair yönüyle tanınmamıştır. Bunun sebebi onun şiirle ilgisinin zaman zaman rubâîler kaleme almaktan ibaret oluşudur. İşte Hayyâm da muhtemelen bu duygularını en kısa şiir kalıbı olan rubâîlerle kağıda dökmüştür. Şairliği çok sonradan keşfedilse bile Hayyâm, İran şiirinde rubâîyi kendi adıyla özdeşleştiren tek şair olmuştur (Zebihullah-i Safâ 2002: 203-206).[2] Anadolu sahası klasik Türk edebiyatı şairleri üzerinde de büyük tesiri olan Hayyâm, bu yönüyle birçok şairin manzumesine de konu olmuştur (Çalka 2015: 30-40). Bilindiği üzere Hayyâm, kelime olarak otağcı anlamına gelir. *Gülşen-i Şuarâ*'da Hayyâm'ın zikredildiği beyitlerde otağcının otağları özene bezene süslediği gibi Hayyâm tarafından kaleme alınan beyit, rubâî ve kıt'aların da altın değerindeki sözlerle süslenmiş olduğu ifade edilerek Hayyâm'ın rubâîdeki mahareti övülmüştür.

Ṣaḥrā-yı ʿademden getürüp ḫaymeyi **Ḫayyām**
Ḳurdı nice yıl itdi anı menzil ü meʾvā

Ol ḫaymenüñ eknāfını altun ile yazdı
Ebyāt ü rubāʿīyle niçe ḳıṭʿa-i zībā (Harmancı 2007: 160/b. 28-29)

2. 18. Kâtibî

Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'da zikrettiği bir başka şair Kâtibî'dir. Bahsedilen Kâtibî'nin hangi Kâtibî olduğu tam olarak ifade edilmese de bu şairin 15. asırda yaşamış Fars şairi Kâtibî (ö. 839/1435 [?])'nin olduğu kanaatindeyiz. Zira Süheylî'nin yaşadığı dönemde ve onun öncesinde Anadolu'da Kâtibî mahlaslı şairlerin büyük şöhrete kavuştukları söylenemez.[3] Buna göre Fars şairi Kâtibî'nin asıl adı, Şemsüddîn Muhammed b. Abdullâh'tır. Hat sanatıyla meşgul olması dolayısıyla Kâtibî mahlasını kullanmıştır. Timurlular dönemi İran şiirinin belli başlı özelliklerinden biri olan sanatlı dille şiir yazma tarzının önde gelen temsilcilerindendir. Şiirleriyle dönemin bazı İranlı şairlerini etkisi altına alan Kâtibî, Anadolu şairlerinden Bursalı Ahmed Paşa tarafından da oldukça benimsenmiştir (Vanlıoğlu 2002: 42). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Kâtibî'nin hem hattat hem şair olduğuna işaret ederek birçok şiir, kaside ve mensur eserler yazdığını zikretmiştir. Süheylî'nin şair için kullandığı "Kâtibî-i zâr" ifadesi ise Kâtibî'nin şiirde duygu yüklü bir tarz kullandığına bir işaret olarak algılanabilir.

Geldi bu kütüb-ḫāneye çün **Kātibī**-i zār
Yazdı niçe eşʿār u ḳaṣāʾid niçe inşā

Oturdı nice ẓuhr-ı zemān tekye-i naẓma
Getürmedi arḳasını bir kes yire amma (Harmancı 2007: 160/b. 30-31)

[2] Ayrıca bk. Muhammed Ali-yi Furugi vd., *Hayyam Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubaileri*, Babil Yay., Erzurum 2002.

[3] Katibi mahlaslı Türk şairler için bk. Tuncay Bülbül, "Kâtibî, Hasan Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, *http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=561*, (erişim tarihi: 06.09.2016); Yunus Kaplan, "Kâtibî, Kâtibî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, *http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1006*, (erişim tarihi: 06.09.2016); Filiz Kılıç, "Kâtibî, Mustafa Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, *http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1519*, (erişim tarihi: 06.09.2016); Mehmet Fatih Köksal, "Kâtibî, Seydi Ali Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, *http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=451*, (erişim tarihi: 06.09.2016).

2. 19. Hâcû-yı Kirmânî

Asıl adı Ebü'l-Atâ Kemâluddîn Mahmûd b. Alî b. Mahmûd Mürşidî-yi Kirmânî olan Hâcû-yı Kirmânî (ö. 753/1352), 14. yüzyıl Fars edebiyatının en muktedir şairlerinden kabul edilir. Şiirlerinde "hâce" kelimesinin küçültmeli ismi olan "Hâcû" mahlasını kullanan şair, kaynaklarda Nahlbend-i şuarâ, Hallâku'l-meânî, Melikü'l-fudalâ lakapları ile anılmış ve şairliği övülmüştür (Zebihullah-i Safâ 2005: 158; Devletşah 1963: 382-383; Tokmak 1996: 520-521). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de Hâcû-yı Kirmânî'nin söz konusu bu lakaplarından hareketle onu ağaca şekil veren bir usta gibi şiire şekil veren, şiir düzenleyicisi anlamına gelebilecek *Nahl-bend-i nazm* lakabıyla anmıştır.

Ḫācū'ya naḫil-bend-i naẓım dinse revādur
Her naḫlini seyr eyleyen anuñ didi Ṭūbā (Harmancı 2007: 160/b. 32)

2. 20. Nâsır-ı Tûsî

Asıl adı Ebû Ca'fer Nasîrüddîn Muhammed b. Muhammed b. el-Hasen et-Tûsî olan Nâsır-ı Tûsî (ö. 672/1274), 13. yüzyılda Fars topraklarında yaşamış İranlı âlim ve filozoftur. Kelam, felsefe, riyâzî ilimler, astronomi gibi sahalarda yaklaşık 150 telifi bulunduğu kaynakların verdiği bilgiler arasındadır (Şirinov 2012: 437-438). Şair olmamasına rağmen özellikle *Ahlâk-ı Nâsırî* adlı eseriyle pek çok Fars ve Türk şairi etkilemiştir. *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî'nin ifadesine göre Nâsır-ı Tûsî, Firdevsî'nin *Şehnâme*'yi yazmasına ilham kaynağı olmuştur. Oysa kaynaklarda *Şehnâme*'nin yazım tarihinin miladi 977-1010 arası olarak geçtiği düşünüldüğünde 1274 yılında vefat eden Nâsır-ı Tûsî hakkında Süheylî'nin verdiği bu bilgide bir hata olduğu söylenebilir.

Aḫlāḳı güzel kimse idi **Nāṣır-ı Ṭūsī**
Firdevsīye Şeh-nāme'yi ol eyledi īmā (Harmancı 2007: 160/b. 33)

2. 21. Hâtifî

15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış olan Hâtifî (ö. 927/1521)'nin asıl adı Mevlânâ Abdullâh Hâtifî'dir. Meşhur mutasavvıf şair Molla Câmî'nin kız kardeşinin oğlu olan Hâtifî, Safevî devrinin ilk yıllarında yaşayan edebiyat ve sanat adamlarının çoğu gibi Herat'ta son Timurlu sultanlarının hizmetinde bulunmuş; şair ve devlet adamı Ali Şîr Nevâî'nin himayesine de mazhar olmuştur. Molla Câmî'den sonra devrinin en büyük şairi sayılan Hâtifî'nin şiirlerinde Nizâmî-i Gencevî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî'nin etkisi bulunmaktadır (Öztürk M. 1997: 468). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî'ye göre Hâtifî'nin şiirde kullandığı dil, gaybdan haber veren ilâhî bir dil gibi değerli olduğunu herkes tasdik etmiştir. Yine onun sözleri, ayet, hadis veya büyüklerin ders verici sözleri gibi değerli sözlerdir.

Dirlerdi belī **Hātifī**'yi ġayb-lisāndur
Levḥ üzre anuñ kim ki sözin itdi temāşā (Harmancı 2007: 160/b. 34)

2. 22. İsmet-i Buhârî

14. yüzyılın son çeyreği ile 15. yüzyılın ilk çeyreği arasında Fars edebiyatında adından söz ettiren bir başka şair olan İsmet-i Buhârî (ö. 840/1436-37), Buhara'nın seçkin ailelerinden birine mensup olup soyu Ca'fer b. Ebû Tâlib'e ulaşmaktadır. Asıl adı Hâce Fahruddîn İsmetullâh b. Hâce Mes'ûd Buhârî'dir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 286). Şiirlerinde *Nasîrî* ve *İsmet* mahlaslarını kullanan şair, gazellerinin tamamında İsmet mahlasını kullanmıştır. Özellikle tasavvufî rumuzlarla süslediği âşıkane gazelleri çok beğenilen İsmet, şiirlerinde Emîr Hüsrev-i

Dihlevî'nin üslûbunu sürdürmüş; İsmet-i Buhârî, Bisâtî-i Semerkandî, Rüstem-i Hûriyânî ve Hayâlî-i Buhârî gibi şairlerin yetişmelerine yardımcı olmuştur (Karaismailoğlu 2001: 138-139). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, İsmet-i Buhârî'nin şiirde kullandığı dilin saflığını kastederek Kâbe örtüsü gibi temiz olan nazım elbisesini yıllarca giydiğini belirtmiştir. Süheylî tarafından *'Ârif-i bi'llâh* olarak vasıflandırılan İsmet-i Buhârî, Buhârâ halkı tarafından sözü dinlenen bir âriftir.

ʿİṣmet nice yıl giydi gelüp câme-i naẓmı
Pāk idi velī dāmeni çün Kaʿbe-i ʿulyā

Bir nāḳil-i aḫbār idi ol ʿārif-i biʾllāh
Diñlerdi ḥadīsini anuñ ehl-i Buḫārā (Harmancı 2007: 160/b. 35-36)

2. 23. Hasan-ı Dihlevî

Kaynaklarda Hindistan'ın Sa'dî'si olarak belirtilen Hasan-ı Dihlevî (ö. 737/1337 [?]), 13. yüzyılın ikinci yarısı ile 14. yüzyılın ilk yarısı arasında yaşamış ve Hindistan'da Farsça şiir söyleyen önemli şairlerindendir. Asıl adı Emîr Necmüddîn Hasen b. Alâ es-Siczî'dir. Şairlik konumu itibariyle Emir Husrev-i Dihlevî'nin derecesinde olup ayrıca onun dostu, çağdaşı, sohbet arkadaşı ve yakınlanndandır (Zebihullah-i Safâ 2005: 148-149). Hindistan'ın Delhi sultanlarından Gıyâseddin Balaban'ın sarayında Balaban'ın oğlu Muhammed Kaan'ın hizmetinde bulunan şair, bir saray şairi olarak birçok kasidesi bulunması gerekirken kaleme aldığı gazel sayısı çok daha fazladır. Gazellerinde daha çok Sa'dî-i Şîrâzî'nin etkisinin görüldüğü için çağdaşları ona *Sa'dî-i Hind* unvanı vermiştir (Kurtuluş, Hasan Dihlevî, 1997: 316). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî ise, Hasan-ı Dihlevî'nin şiir dilindeki inceliğine dikkatleri çekmiş ve onu, nezaket gülbahçesinde bulunan en taze gül olarak vasıflandırmıştır.

ʿĀlemde Ḥasan gibi ḳanı şāʿir-i nāzük
Gülzār-ı nezāketde odur verd-i muṭarrā (Harmancı 2007: 160/b. 37)

2. 24. Figânî

Süheylî'nin yaşadığı dönem ve daha öncesine ait şöhret bulmuş iki Figânî bulunmaktadır. Bunların ilki Fars şairi olup Sebk-i Hindî'nin kurucusu olarak kabul edilen Figânî (ö.925/1519 [?]); bir diğeri ise Anadolu'da Trabzon doğumlu olup Kanûnî Sultan Süleyman'ın şehzadeleri Mustafa, Mehmed ve Selim'in 1530 yılı yazındaki dillere destan sünnet düğünü için yazdığı "Sûriyye" kasidesiyle meşhur olan Figânî (ö.938/1532)'dir. *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsi geçen Figânî'nin hangi Figânî olduğu tam net ifade edilmese de beyittte geçen "Kopardı sarîr-i kaleminden nice gavgâ" ifadesiyle Türk şair Figânî'den bahsettiğine dair kanaatin uyanmasını sağlamaktadır. Zira kaynakların verdiği bilgilere göre Figânî çok genç yaşta meşhur olmasıyla çevresi tarafından kıskanılmış ve her yazdığı olay olmuştur. Öyle ki Sadrazam İbrâhim Paşa'nın Mohaç Savaşı'ndan sonra Budin'den getirtip Atmeydanı'nda kendi sarayının karşısına diktirdiği heykeller münasebetiyle söylendiği sanılan, "Dü İbrâhîm âmed be-dâr-ı cihân / Yekî büt-şiken şüd dîger büt-nişân" şeklindeki beyit ağızdan ağıza yayılmış ve Sadrazam İbrâhim Paşa'nın tahkir edildiği bu beyit Figânî'ye mal edilmiştir. İşte bu beyit yüzünden İbrâhim Paşa'ya gammazlanan Figânî, İstanbul subaşısı tarafından Tahtakale'de yakalanıp iskeleye götürülmüş, önce dövülüp işkence edilmiş, sonra da büyük bir ihtimalle 1532 yılının baharında orada asılmıştır (Karahan 1996: 57-58). İşte *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî de muhtemelen Figânî'nin bu hazin sonu ve genel olarak sıkıntılı geçen hayatı hakkında böyle bir değerlendirmesi olmuştur denebilir.

Naẓmıyla bu mātem-gedeyi ṭutdı **Fiġānī**
Ḳopardı ṣarīr-i ḳaleminden nice ġavġā (Harmancı 2007: 160/b. 38)

2. 25. Mânî-i Şirâzî

Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsettiği bir başka şair, 16. asırda Şah İsmail döneminde yaşamış, Fars edebiyatının önemli şairlerden olan Mânî-i Şirâzî (ö. 912-13/1507)'dir. Süheylî'nin döneminde Anadolu'da *Mânî* mahlasını kullanan Çalık-zâde Mehmet Çelebi adında bir başka şair bulunsa da Mânî hakkında bilgi veren Kınalı-zâde Hasan Çelebi tezkiresinde Türk olan Mânî'nin de Fars şairi Mânî-i Şirâzî'den mülhem olarak bu mahlası kullandığı bilgisi yer almaktadır (Demirel 1999: 28). Dolayısıyla Süheylî'nin bahsettiği şair Çalık-zâde Mehmet Çelebi'den daha meşhur olan Mânî-i Şirâzî'den başkası değildir. Fars şairi Mânî-i Şirâzî ise bu mahlasını miladi 3. asırda yaşamış olan, kendi adıyla bir din kuran ve ayrıca nakkaş olma özelliğiyle meşhur olan Mani (ö. 276)'den mülhem olarak almıştır.[4] Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'daki ifadelerinde Mânî'yi mânâlı sözlere adeta suret giydiren bir ressama benzetmiş ve bu minvalde pek çok şiire sahip olduğunu zikretmiştir.

Ṣūret-ger-i elfāz-ı maʿānī idi **Mānī**
Bu deyr-i cihānda nice naḳş eyledi peydā (Harmancı 2007: 160/b. 39)

2. 26. Firdevsî

Kaynaklarda Ebu'l-Kâsım Mansûr b. Hasan Firdevsî-yi Tûsî (ö.411/1020 [?]) künyesiyle verilen Firdevsî, Fars topraklarında 10. yüzyılın ikinci yarısı ile 11. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış ve sadece yaşadığı dönemin değil tüm dönemlerin en fazla tanınan ve sevilen şairi olmuştur. Ününü Fars edebiyatının iftihar kaynağı olan ve İranlıların unutulmaya yüz tutmuş destanlarını ihtiva eden altmış bin betitlik *Şehnâme*'yi yazmakla kazanan Firdevsî, gerek döneminde gerekse kendinden sonra gelen dönemlerde yetişmiş birçok Fars şairi etkilemiştir (Zebihullah-i Safâ 2005: 90; Kanar 1996: 125). Ayrıca Firdevsî, yazdığı bu eserle divan şairlerini de en çok etkileyen Acem şairlerinin başında gelir (Yekbaş 2009: 1170). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheyli de Firdevsî'nin Anadolu şiir bahçesinin oluşmasındaki etkisine atıfta bulunarak onun sözlerinin su gibi akıcı olduğuna dikkatleri çekmiştir. Süheylî'ye göre Firdevsî'nin nazmı, söz ustalarının dahi izlemeye geldikleri bir şiir bahçesi; her beyti ise yüce bir saray görünümündedir.

Firdevsī bir aḳar suyıdı bāġ-ı naẓımda
Ol itdi süḫen ābını bu ravżaya icrā
Seyr itmege erbāb-ı süḫen ravża-i naẓmı
Her beyti anuñ oldı birer ḳaṣr-ı muʿallā (Harmancı 2007: 160/b. 40-41)

2. 27. Ümîdî

Kaynaklarda hakkında ayrıntılı bilgilere rastlanmayan Ümîdî, Fars edebiyatının 14. yüzyıl şairlerinden olup asıl adı Hâce Ercasb b. Hace Şeyh Ali Tahranî olarak kayıtlara geçmiştir. Ümidî-i Râzî adıyla da bilinen şair, Timur devri sonları ve Safevî devri başları şairlerinden olarak tanınmıştır (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 425). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Ümîdî'nin Fars

[4] Kınalı-zâde Hasan Çelebi ve Beyânî tezkirelerinde geçen ve Mânî-i Şirâzî'ye ait olan aşağıdaki Farsça beyitte Şirâzlı Mânî'nin Maniheizim kurucusu olup ayrıca nakkaş/ressam olan Mani'den kendisini üstün tuttuğu görülmektedir:
Mânî çi bûd u sûret-i bî-ma'niyeş çi bûd
Mânî menem ki çihre-güşây-ı melâhatem
"(Nakkâş) Mânî ne idi ki, onun mânâsız resimleri ne olsun. Güzelliğin çehresini açan (güzelliği meydana çıkaran) Mânî benim." Bk. Semra Tunç, "On Altıncı Yüzyıl Divan Şairi Mânî ve Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, Konya 2007, 3.

edebiyatında ikinci derecede tanınmış bir şair olduğunu; ancak buna rağmen kasidedeki başarısıyla şiirdeki kudretini gösterdiğini dile getirmiştir.

Gerçi ki mu'aḫḫar idi bunlardan **Ümīdī**
Olmışdı velī ṭarz-i ḳaṣā'idde tüvānā (Harmancı 2007: 160/b. 42)

2. 28. Hilâlî-i Çağatayî

Fars topraklarında yaşamış Türk şairlerden olan Hilâlî (ö. 936/1529-30), 15. yüzyılın ikinci yarısı ile 16. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış sûfî bir şairdir. Kaynaklarda künyesi Bedrüddîn (Nûrüddîn) Muhammed b. Abdillâh Hilâlî el-Esterâbâdî olarak geçen Hilâlî, Kuzeydoğu İran'daki Esterâbâd şehrinde doğmuş, ancak Çağatay Türkleri'nden olduğu için Çağatâyî nisbesiyle tanınmıştır. Gençliğinde dönemin önemli kültür merkezlerinden Herat'a giden Hilâlî burada Ali Şîr Nevâî'nin himayesine girmiş ve onun meclisinde yetişmiştir (Sevgi 1998: 21-22). Divanında bulunan şiirlerin hemen tamamı sadece gazel ve rubâîlerden oluşması şairin bu iki nazım şekli üzerindeki hakimiyetini göstermesi adına kayda değerdir. Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ*'da bahsettiği Hilâlî'nin hangi Hilâlî olduğu tam olarak belirtilmemiş olsa da kasidede umûmiyetle Fars topraklarında yaşamış şairlerden bahsetmiş olması bu Hilâlî'nin, Hilâlî-i Çağatâyî olma olasılığının yüksek olduğu kanaatindeyiz.[5] Süheylî'ye göre Hilâlî, döneminde parmakla gösterilen bir şair olmakla birlikte onun herkesçe kabul gören özelliği gazeldeki maharetidir.

Engüşt-nümā-yı şu'arā idi **Hilālī**
Bir kimse aña naẓm-ı ġazelde dimedi lā (Harmancı 2007: 161/b. 43)

2. 29. Âsafî

15. yüzyılda Fars edebiyatının önemli şairlerinden sayılan Hâce Âsâfî hakkında kaynaklarda sınırlı bilgiler mevcuttur. Dönemindeki tezkire yazarlarının bazıları şairin ismi üzerinde araştırma yoluna gitmiş, bunlardan bir kısmı kesin olarak şairin adının "Asaf" olduğunu bazıları ise şüphe ile "Kemaleddin" olduğunu dile getirmişlerdir. Kendi döneminde yaşamış söz ustaları, sözünün letafeti ve akl-ı selîm oluşu, zekası ve dosdoğru tabiatı yönüyle kendisini methettikleri kayıtlara geçmiştir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 369). Bilindiği üzere şiirde darb-ı mesel yani atasözü veya kelâm-ı kibâr kullanmak şiire letafet katan unsurlardan kabul edilir. Süheylî'nin Âsafî hakkındaki övgüsü de işte bu yöndedir. Süheylî'ye göre Âsafî, şiirde darb-ı mesel kullanımında dünyada benzeri olmayan bir şairdir.

İnṣāf idicek **Âṣafī** ḫod ḍarb-ı meselde
Bī-miṯl idi var olalı bu ḳubbe-i mīnā (Harmancı 2007: 161/b. 44)

2. 30. İbn-i Hüsâm

Hüsam olarak tanınan şairin asıl adı Muhammed b. Hüsameddin b. Hâfî'dir. Fars edebiyatında 14. asrın meşhur şairlerinden olup dönemin İbn-i Hüsâm mahlasını kullanan şairlerinin en büyüklerindendir. Dönemin Şia mezhebi âlimlerinden olmasının yanında belâgat ve edebiyat ilimlerinde üstat olarak kabul görmüştür. En önemli eseri *Haveran-nâme* adlı manzum dini hamasi eseridir (Zebihullah-i Safâ 4, 1373: 135). Devletşah tezkiresinde kendisinden "Söz Meliki" diye bahsedilmiştir (Devletşah 1963: 348). Süheylî de *Gülşen-i Şuarâ*'da İbn-i Hüsâm'ın belâgatteki hünerine atıfta bulunarak şairin nazım ülkesini belâgat kılıcıyla fethettiğini ve mânâ hazinesini yağmaladığını dile getirmiştir.

[5] Hilâlî mahlaslı diğer şairler için bk. Mustafa İsen, "Dîvân Edebiyatında Mahlasdaş Şairler", Ötelerden Bir Ses, Ankara 1997, 198; İsmet Şanlı, "XVI. Yy. Dîvân Şairi Hilâlî ve Şiirlerinde Sosyal Hayat", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004/1, 6, 154.

Şemşīr-i belāgatle açup kişver-i nazmı
Esbāb-ı maʿānīyi **Hüsām** eyledi yagmā (Harmancı 2007: 161/b. 45)

2. 31. Vahşî-i Bâfki

Mevlana Şemseddin (yahut Kemaleddin) olarak bilinen şair hakkında kaynaklarda verilen bilgiler oldukça sınırlı olup 16. yüzyılda İran'ın güçlü şairlerinden sayılır. *Safevî* devletinin ikinci hükümdarı ve Şah İsmail'in oğlu olan Tahmasb-ı Safevî devrinde (930-984/1524-1576) yaşamış ve hükümdarın iltifatına mazhar olmuştur. Kendi yaşadığı dönemde İran'da ve Hindistan'da nam salan şair şiirlerinde *Vahşî* mahlasını kullanmış ve bu şekilde anılmıştır. Döneminde oldukça tanınan bir şair olan Vahşî pekçok kimse tarafından sevilmiş ve şiirleri dilden dile söylenmiştir (Zebihullah-i Safâ 5/2, 1373: 760-761). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Vahşî'nin saray şairi olmasına atıfta da bulunarak mânâ ceylanlarını yakalayan bir avcı olduğunu dile getirmiş ve böylece onun şiirdeki anlam üretme hünerini övmüştür.

Rām olmış-idi cümle ġazālān-ı maʿānī
Vaḥşī-i hümā-ṣayd ü hümāyūn-fere ḥaḳḳā (Harmancı 2007: 161/b. 46)

2. 32. Feyzî-i Hindî

Hindistan'da Ekber Şah döneminin önde gelen şair, âlim ve düşünürlerinden olan Feyzî (ö. 1004/1595), Feyzî-i Hindî olarak tanınmıştır. Asıl künyesi Ebü'l-Feyz b. Şeyh Mübârek el-Mehdevî' olan Feyzî, ailesi Arap asıllı olup Yemen'den Sind'e, daha sonra da Hindistan'a göç ederek Racastan'daki Nagor'a yerleşmiş ve burada yetişip dönemin önemli bir âlimi ve şairi olmuştur. Gençlik yıllarında Ekber Şah tarafından çok iyi karşılanan Feyzî, yazdığı bir kaside ile hükümdarın gönlünü fethetmiş ve saraya alınmıştır. Kendisinden önce sarayda *Melikü'ş-şuarâ* unvanını taşıyan Gazâlî-i Meşhedî'nin ölümü üzerine onun yerine geçen Feyzî'ye ayrıca devlet işleriyle ilgili görevler de verilmiştir. *Melikü'ş-şuarâ* unvanına lâyık olduğunu göstermek için 987'de (1579) Nizâmî-i Gencevî'nin ünlü hamsesine nazîre olarak bir hamse yazmayı tasarlamış, ancak bu düşüncesini kısmen gerçekleştirebilmiştir (Ansari 1995: 524-525). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî, Feyzî'nin fazilet ve hikmet sahibi olduğuna dikkatleri çekerken Feyzî'nin kendi düşüncesini ifade etmedeki başarısına atıfta bulunmuştur. Yine Süheylî, herhangi bir ilmî tartışmada Feyzî'nin karşısına İbn-i Sînâ gibi yüz şahsiyet dahi getirilse onun düşüncelerinin çürütemeyeceğini ifade ederek Feyzî'nin büyük bir düşünür olduğunu vurgulamıştır.

Feyżī-i ḥakīm ol şeref-i cemʿ-i efāżıl
Baḥṣ eylese mülzim ola ṣad Bū ʿAlī Sīnā (Harmancı 2007: 161/b. 47)

2. 33. Bâkî

Asıl adı Mahmud Abdülbaki olan Bâkî, 1526'da İstanbul'da dünyaya gelmiş, 1600 yılında ise yine İstanbul'da vefat etmiştir. Özellikle biçim ve içerik açısından divan şiirine yenilikler getiren Bâkî'ye döneminde *Sultân-ı şâirân, Melikü'ş-şuarâ ve Sultanü'ş-şuârâ* unvanları verilmiştir (İpekten 1998: 40). Kanuni döneminin aranan şairlerinden olan şair, II. Selim ve III. Murad devirlerini de görmüştür. Neşeli, hoş sohbet ve hırslı bir kişiliğe sahip olduğu; nükte ve hicivleri yüzünden ise zaman zaman döneminin önde gelenlerini darıltıp zor durumlara düştüğü kaynakların verdiği bilgiler arasındadır. Başarılı kasideleri de olmasına rağmen gazel şairi olarak tanınan Bâkî, şiirlerinde tasavvufu değil, dünyevi aşkı işlemiştir. Bâkî rind bir şairdir. Zevke, eğlenceye düşkün yaradılışı ve rindçe yaşama isteği şiirlerine de yansımıştır. Bâkî'nin söyleyiş mükemmelliğine dayalı üslup anlayışı edebî sanatları tercihine de

yansır. Bâkî coşkun ilhamlar değil, şekil üzerinde durarak şiirini ince hayaller, nükte ve tevriye başta gelmek üzere türlü edebî sanatlarla zenginleştirmiştir (Çavuşoğlu 1991: 539). *Gülşen-i Şuarâ*'da da Süheylî, Bâkî'nin söz ustası oluşuna göndermede bulunarak onu "Söz üreten, güzel sözler bulup söyleyen" anlamına gelen *Sühen-perver* sıfatıyla vasıflandırmış ve Bâkî'nin şiir konusunda herkesçe beğenildiğini beyan etmiştir.

El arḳasını yire koyup eyledi teslīm
Bāḳī-i süḫen-pervere aʿlā-y-ile ednā (Harmancı 2007: 161/b. 49)

2. 34. Âlî (Gelibolulu Mustafa)

Süheylî'nin Bâkî'den sonra zikrettiği Anadolu şairi Gelibolulu Mustafa Âlî'dir.[6] 16. yüzyıl Anadolu sahasında edebiyat, tarih ve beşerî ilimlerde toplam 55 eser vermiş müstesnâ şahsiyetlerden olan Gelibolulu Mustafa Âlî, 1541'de Gelibolu'da doğmuş, 1600'de ise Cidde'de vefat etmiştir. Sahip olduğu Türkçe ve Farsça divanlarının yanı sıra kaleme aldığı *Mihr ü Mâh*, *Mihr ü Vefâ* ve *Tuhfetü'l-Uşşâk* gibi diğer manzum eserleriyle dönemin önemli şairlerinden biri olarak da kabul edilmiştir.[7] *Gülşen-i Şuarâ*'da Gelibolulu Âlî'nin bahis konusu edildiği beyitte Süheylî, Gelibolulu Âlî'ye ait şiirlerin derin anlamlara sahip olduğunu ve meclislerde okunup dinleyenleri mest ettiğini vurgulayarak Âlî'yi methetmiştir.

Mest-i mey-i şevk eyledi erbāb-ı ṣafāyı
Ṣaḥbā-yı maʿānī ile **ʿÂlī**-i tarab-zā (Harmancı 2007: 1601/b. 49)

2. 35. Molla Câmî

Asıl adı Nûrüddîn Abdurrahmân b. Nizâmiddîn Ahmed b. Muhammed el-Câmî (ö. 898/1492) olan Molla Câmî, H.817/M.1414'te Türkistan'ın Herat bölgesinin "Câm" şehrinde dünyaya gelmiştir. 15. asır Fars edebiyatının ve genel olarak tüm Fars edebiyatının en önemli âlim ve şairlerindendir. Sadece Fars topraklarında değil diğer İslam topraklarının büyük devlet adamları arasında da itibar sahibi olan Câmî, bu yönüyle şanslı şairlerden biri olarak kabul edilir. Öyle ki, Hindistan'da Babür Şah, Anadolu'da ise Fatih Sultan Mehmed ile Sultan II. Bayezid onun ilmine, edebine, takvasına hayran kalan devlet adamlarının bazılarıdır (Arslan İ. 2008: 50-51'den naklen). Hatta II. Bayezid kendisine yıllık bin flori gönderdiği dahi bilinmektedir (İsen, Bilkan, Durmuş 2012: 11). Gerek Fars gerekse Türk şairlerince de dikkatle takip edilen ve pek çok eserine nazireler yazılıp çevirileri yapılan eserleri arasındaki en meşhur eserleri *Nefehatü'l-Üns*, *Şevâhidü'n-Nübüvve* ile *Bahâristân* adlı eserlerdir (Ali Asgar Hikmet: 1991). *Gülşen-i Şuarâ*'da Süheylî'nin Molla Câmî tavsifine bakıldığında bu tavsifi bir tasvir ile yaptığı görülür. Buna göre, mânâ şarabıyla dolu bir mecliste Câmî'nin bu şarap kadehinden içtiğini, kendinden geçerek söylediği ince mânâlı şiirlerle ise mecliste bulunan diğer şairlerin kendinden geçirip sarhoş olduklarını dile getirmiştir.

Ol dem ki pür olmışdı mey-i ẓarf-ı maʿānī
Nūş eyledi ol bezmde **Cāmī** mey-i ṣahbā

---

[6] Fars Kaynaklarda Süheylî'in çağdaşı veya ondan önce yaşayan Âlî mahlaslı şaire rastlanmamıştır. İran şairleri arasında Hindistan'da şöhret bulmuş ve şiirleriyle beğenilmiş Ali-i Şirâzî adlı bir şair bulunmaktadır. Ancak bu şairin 17. yüzyılın ikinci yarısı ile 18. yüzyılın ilk çeyreği arasında yaşamış olması Süheylî tarafından zikredilmesini imkansız kılmaktadır. Ali-i Şirâzî için bk. Zebîhullâh-i Safâ, *Târîh-i Edebiyât Der İran*, C. 5 (2. Kısım), 1362-1363.

[7] Âlî'nin tüm eserleri için bk. Kasım Ertaş, "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayatı ve Eserleri", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, Volume 6, Issue 3, March 2013, p. 191-211; Mustafa İsen, İ. Hakkı Aksoyak, "Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa", http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943, (erişim tarihi: 07.10.2016).

Mest eyledi ol cām ile **Cāmī** şuʿarāyı
Bī-hūş yatur her birisi bī-ser ü bī-pā (Harmancı 2007: 161/b. 50-51)

2. 36. Süheylî

Yukarıda adları geçen şairlerin dışında Süheylî, manzumede en fazla kendisine bahis açmıştır ve methiyeler düzmüştür. Öyle ki, kaside formuna uygun bir şekilde fahriye bölümünde kendinden övgüyle bahseden Süheylî, nazmı bir gül bahçesine benzetirken bu gül bahçesinde kendi nazmı gibi bir gülün bulunmadığını ifade ederek nazımdaki maharetiyle övünmüştür. Ona göre nasıl ki her el beyaz olabilir; fakat Hz. Mûsâ'nın mucizesindeki "yed-i beyzâ" gibi bembeyaz bir el yoktur. İşte bunun gibi dünyada kendi nazmına muâdil bir nazım bulunmamaktadır. Süheylî'ye göre kendi sözü belâgat denizinden çıkarılmış birer inci, her bir nefesi ise anber kokuludur. Onun kasidelerindeki her bir beyit, cennetin birer bahçesi; bahçedeki bâkir olan mânâlar ise cennetin hûrîleridir.

Her gülşene gül her güle bülbül bulınur līk
Olmaya bu gülşende velī naẓmuma hem-tā

Her naẓm olamaz naẓmuma ʿālemde muʿādil
Olmaz ne kadar aġ-ısa her yed yed-i beyzā

Her bir süẖenüm bir dür-i deryā-yı belāġat
Her bir nefesüm olsa n'ola ʿanber-i sārā

Her beyt-i ḳaṣīdemde birer ravżа-i cennet
Ebkār-ı maʿānī durur ol cennete ḥūrā (Harmancı 2007: 162/b. 69-73)

Manzumenin sonlarına doğru yine kendini övmeye devam eden Süheylî, söz tahtına sultan olduğunu, şiirde kemâle ulaştığını, eriştiği hayaller dünyasına kimsenin varamayacağını ve bundan dolayı İbn-i Sînâ gibi ehl-i fazl olsa bile bazı kıskanç kesimlerin kendisindeki bu kabiliyeti inkar edebileceğini zikretmiştir.

Sultān-ı serīr-i süẖenem şimdi **Süheylī**
ʿÂlem götüri çekse n'ola ḥükmüme ṭuġrā (Harmancı 2007: 163/b. 83)

Naẓmıyla kemālāt ü ẖayālāt-ı süẖende
Dünyāya senüñ gibi dahı gelmese farżā

İnkār ider elbetde muḳarrer yine ḥāsid
Fażl ile olursañ da eger Bū ʿAlī Sīnā (Harmancı 2007: 163/b. 86-87)

Sonuç:

Bir Şairnâme türü olarak değerlendirdiğimiz Süheylî'nin *Gülşen-i Şuarâ* adlı manzumesi ile ilgili tespitleri maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Süheylî'nin *Divanı*'nda bulunan bu müstakil manzumesi, kronolojik sıralamaya göre 16. asırda kaleme alınmış olan İşretî'nin ve Garâmî'nin şairnâmelerinden sonra divân edebiyâtında bu türde tespit edilen üçüncü şairnâme olarak dikkatleri çekmektedir.

2. Kasidede ismi geçen her bir şair, bir ya da iki beyitle tanıtılmış ve şairler daha çok kayda değer özellikleriyle birlikte zikredilmişlerdir.

3. Süheylî *Divanı*'nın yazma nüshasında *Gülşen-i Şuarâ* manzumesinde geçen şair isimlerinin üst kısmı kırmızı mürekkeple vurgulanmış, böylece Hüsrev/padişah, Kemâl/olgunluk, Hayâlî/hayal ile ilgili, Âlî/yüce gibi bazı şahıs isimleri ile ifadelerin birbiriyle karışmalarının önü alınmıştır.

4. Süheylî, şairleri ele alırken şairlerin yaşadıkları dönemleri göz ardı etmiş ve herhangi bir kronolojik sırayı takip etmemiştir.

5. Hakkında en fazla malumat verilen şairler, Hassan b. Sâbit, Genceli Nizâmî, Enverî, İsmet-i Buhârî, Ömer Hayyâm, Firdevsî ve Molla Câmî'dir.

6. Toplamda 36 şairin bahis konusu edildiği *Gülşen-i Şuarâ*'da şairlerin 1'i Arap edebiyatına, 30'u Fars edebiyatına, 5'i ise Türk edebiyatına ait şahsiyetlerdir. Şairlerin büyük bir çoğunluğunun Fars edebiyatından olması Süheylî'nin bu edebiyata ve dolayısıyla bu edebiyatın şairlerine karşı olan hayranlığını göstermesi bakımından kayda değerdir. Bu yönüyle *Gülşen-i Şuarâ*, 25 Fars şairin ismine yer veren İşretî'nin *Şairnâme*'si ile benzerlik gösterdiği söylenebilir.

METİN[8]

Bu Ḳaṣīde-i be-nām şuʿarā-yı ṣāḥib-kemālden sādāt-ı Ervām ü Aʿcām vaṣf olınup
Gülşen-i Şuʿarā nāmıyla mevsūmdur

Baḥr-i hezec-i aḥreb-i mekfūf
Mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1. Naẓm oldı dilā ādeme niʿmet-i ʿuẓemā
Ḥamd ile ʿaṭā itdi baña Bārī teʿālā

2. Aʿlā didi gerçi ki ʿAli neşr-i leʿālī
Naẓm olsa velī daḥı güzel lü'lü-i lālā

41a

3. Ḥaḳ gencine maḫzen didi ḳalb-i şuʿarāyı
Taʿlīm idicek ādeme çün *ʿalleme'l-esmā*

4. Miftāḥ-ı kilīd-i der-i cennet didi Aḥmed
Taʿrīf-i lisān-ı şuʿarāda o şeker-ḫā

METNİN GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ[9]

Gülşen-i Şuarâ adıyla adlandırılan bu kaside, Rum ve Acem'in ileri gelen kemal sahibi şairlerinin vasıflandırıldığı bir kasidedir.

Ey gönül! Yüce kimselere nimet olarak verilen nazm oldu. Bu nimeti bana da verdiği için yüce Allah'a hamd olsun.

Gerçi Hz. Ali inci gibi dizilen nesrin daha yüce olduğunu söylese de nazmın inci gibi dizilmesi daha güzeldir.

Allah, eşyanın isimlerini insanoğluna öğretince, şairlerin kalbinin 'Allah'ın hazinesine mahzen' olduğunu söyledi.

Hz. Muhammed, şairlerin şeker dillerinin tarifini yaparken cennet kapısının anahtarı olduğunu söyledi.

[8] Mahmut Esat Harmancı, *Süheylî, Ahmed Bin Hemdem Kethudâ, Dîvân,* Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s. 158-163.
[9] Metnin günümüz Türkçesine çevirisi tarafımızca yapılmıştır.

5. Daḫl eyleme eşʿārı görüp cüzʾī vü küllī
Evrāḳ-ı nübüvvetden anı cüzʾ didi Mollā

Bütün şiirlerin bu tarife uygun olduğunu sanıp girme! Molla, nübüvvetin yapraklarından bir cüz olduğunu söyledi.

6. Herkes aña vāṣıl olamaz dād-ı Ḫudādur
Maẓher düşürür şāʿiri iḥsānına Mevlā

Şairlik Allah'ın bir ihsanıdır, ona herkes erişemez. Allah şairin gönlünde tecelli ederek şairi lütfuna düşürür.

7. Her dil aramaġ ile anı bulmadı hergiz
Herkes oḳumaġ ile anı bulmadı ḳatʿā

Her gönül O'nu aramakla asla bulmadı. Herkes onu okumakla da asla bulmadı.

8. Ṭaʿn eylemesün kimse uzatmasun aña dil
Gencīne-i esrār-ı Ḫudādur dil-i dānā

Ârife kimse dil uzatmasın, onu kınamasın! Ârifin gönlü, Allâhın sırlarla dolu hazinesidir.

9. **Ḥassān**a nice kerre rasūl eyledi taḥsīn
Eşʿār u ḳaṣāʾid oḳudup eyledi ışġā

Hz. Resul, birçok kez Hassân b. Sâbit'e şiir ve kaside okutmuş ve onu dinleyip tebrik etmiştir.

10. Her raḫş olamaz ṣayḥa ile Aşḳar-ı dīv-zād
Her şaḫş olamaz naʿra ile maʿreke-ārā

Her at, bir çağırmayla Hz. Hamza'nın atı Aşkar-ı divzad gibi olamaz. Her şahıs da nârâsıyla savaş meydanını süsleyemez.

11. Ṭutdı nice yıl ʿālemi naẓm ile **Niẓāmī**
Söz rişte sine dizdi nice gevher-i yek-tā

Nizâmî, şiir âleminde yıllarca söz sahibi oldu ve söz ipliğine benzersiz cevherler dizdi.

12. Bir ḫamse ile urdı yidi iḳlīme pençe
Bir kimse gelüp nicesini dimedi ḳaṭʿā

Bir hamse ile yedi kıtaya pençe vurdu. Hamsesinin üzerine yedi kıtada kimse bir söz söyleyememiştir.

13. Oldı gül-i ter naẓm gülistānına **Saʿdī**
Ḥāfıẓ o gülistāna olup bülbül-i gūyā

Sâdî, nazmın gül bahçesine taze bir gül; Hâfız ise o gül bahçesinin şakıyan bir bülbülü oldu.

14. Gül gibi gelüp eyledi bir ṭarẓ-ı nev-āyīn
Var mıydı **Nevāyī** gibi bir ḫālıḳ-ı maʿnā

Nevâyî gibi mana yaratıcısı var mıydı? O gül gibi gelip (mana bahçesinde) yeni bir üslup meydana getirdi.

15. Söyünmeye tā ḥaşre degin deyr-i kühende
Uyardı gelüp **Enverī** bir şemʿ-i şeb-ārā

Enverî gelip geceyi süsleyen bir mum yaktı. İnşallah bu nur, bu köhnemiş âlemde kıyamete kadar sönmez.

16. Her şāʿir-i güm-geşteye ol şemʿ-i dil-efrūz
Ẓulmet gicesinde ola tā rehber ü hem-pā

Gönlü aydınlatan o ilahi nur, (haşrin o) karanlıklı gecesinde yolunu kaybetmiş her şairle rehber ve yoldaş olsun.

17. Pür idi süẖen ʿıṭrı-y-ile ṭabla-i **ʿAṭṭār**
Enfāsi-y-ile itdi süẖen mürdesin iḥyā

Attâr'ın tablası hoş kokulu sözlerle doluydu. Onun nefesi, ölü sözcükleri canlandırdı.

18. **Selmān** olalı muẖteriʿ-i ṭarz-ı ḳasā'id
Şevk ile felekde oḳudı şiʿrini şiʿrā

Selmân kaside tarzını mucidi olalı, kasidelerini gökteki Şi'râ yıldızları dahi şevkle okumuşlardır.

19. Oldı nice yıl ẖusrev-i evreng-i feṣāḥat
Bu ʿarṣaya **Ḫusrev** gelicek pādişeh-āsā

Bu meydana (şiir meydanı) Hüsrev padişah gibi gelince nice yıl fesahat tahtının padişahı olarak kaldı.

20. Bu ḳullede şāhīn-şikār-bāz idi **Şāhī**
Ol itmiş idi murġ-i maʿānīyi hüveydā

Şâhî, bu zirvede hünerli bir şahin avcısıydı. Mana kuşunu avlayıp ortaya çıkaran oydu.

21. Basṭ eyledi bir natʿ-ı süẖen geldi **Bisāṭī**
Ol natʿa bedel olmaya biñ atlas u hārā

Bisâtî (yeryüzüne) sözden bir örtü döşeyerek geldi. Bu örtü binler atlas ve hârâ cinsi kumaştan daha değerlidir.

41b

22. Bir şehr-i naẓım ḳıldı binā geldi **Binā'ī**
Ol şehrüñ için naẓm ile pür ḳıldı ser-ā-pā

Binâî, nazım şehri bina ederek geldi ve şehri nazım ile baştan başa imar etti.

23. Her beyti o şehrüñ zer ü sīm ile yazılmış
Her bir ḳapusı olmış anuñ maṭlaʿ-ı ġarrā

O şehrin her beyti (evi) altın ve gümüşle yazılmış. O evlerin her bir kapısı ise gösterişli birer çıkış yeri olmuş.

24. Veḳḳād-ı ṭabʿı ʿārif idi **Āzerī-i Şeyḫ**
Yaḳmışdı süẖen şemʿini andan niçe şeydā

Âzerî-i Şeyh parlak mizaçlı bir ârifti. Nice divane âşık, söz mumunu ondan (ilham alkarak) yakmıştı.

25. Ṭutdı gelüben rāhı ẖayālāt yolından
Ṭūmār-ı kemālātı **Kemāl** eyledi imżā

Kemâl gelip hayallerin yolunu tuttu ve faziletler tomarına imzasını attı.

26. Bir şemʿ-i şebistān-ı ẖayāl idi **Ḫayālī**
Nām-āver-i dehr olmış idi hem-çü muʿammā

Hayâlî, hayalin halvet odasında bulunan mumdu ve yine O, muammâ söylemede zamanının meşhuruydu.

27. Her bir ḳaşı yā ḥüsnine virdi nice ʿünvān
Ḫāḳānī gelüp çekdi süẖen ḥükmine ṭuġrā

Hakânî, kaşı yay olan her bir güzelin güzellik unsuruna isim verdi ve (böylece) söz hükmüne tuğra çekti.

28. Ṣaḥrā-yı ʿademden getürüp ẖaymeyi **Ḫayyām**
Ḳurdı nice yıl itdi anı menzil ü meʾvā

Hayyâm, adem çölünden çadır getirip o çadırı nice yıl kendisine ev ve mekan yaptı.

29. Ol ẖaymenüñ eknāfını altun ile yazdı
Ebyāt ü rubāʿīyle niçe ḳıṭʿa-i zībā

O çadırın her tarafına altın harflerle beyitler, rubâîler ve güzel kıt'âlar yazdı.

30. Geldi bu kütüb-ḫāneye çün **Kātibī**-i zār
Yazdı niçe eşʿār u ḳaṣā'id niçe inşā

İnleyen Kâtibî, bu kütüphaneye geldiği gibi, nice şiir, kaside ve nesir kaleme aldı.

31. Oturdı nice ẓuhr-ı zemān tekye-i naẓma
Getürmedi arḳasını bir kes yire ammā

Nazmın dergahına sırtını dayayarak nice zaman oturdu. Ancak (nazımda) kimse onun sırtını yere getiremedi.

32. **Ḫācū**'ya naḥil-bend-i naẓım dinse revādur
Her naḫlini seyr eyleyen anuñ didi Ṭūbā

Hâcû'ya ağaca şekil verip budayan usta gibi nazım ustası dense yeridir. Yaptığı her ağacı görenler, cennetteki Tûbâ ağacıdır derler.

33. Aḫlāḳı güzel kimse idi **Nāṣır-ı Ṭūsī**
Firdevsīye Şeh-nāme'yi ol eyledi īmā

Nâsır-ı Tûsî, güzel ahlaklı biriydi. Şehnâme'yi yazmak için Firdevsî'ye işaret veren oydu.

34. Dirlerdi belī **Hātifī**'yi ġayb-lisāndur
Levḥ üzre anuñ kim ki sözin itdi temāşā

Bir yerde onun sözünü görenler, "Evet, Hâtifî, bilinmezlerin dilini biliyor" derdi.

35. **ʿİṣmet** nice yıl giydi gelüp câme-i naẓmı
Pāk idi velī dāmeni çün Kaʿbe-i ʿulyā

İsmet, nice yıl nazım elbisesini giydi. O öyle bir elbiseydi ki eteği, yüce Kâbe örtüsü gibi tertemizdi.

36. Bir nāḳil-i aḫbār idi ol ʿārif-i bi'llāh
Diñlerdi ḥadīṣini anuñ ehl-i Buḫārā

(İsmet), Allah'tan heber getiren bir ârif-i bi'llâhtı. Buhârâ halkı onun getirdiği haberleri dinlerdi.

37. ʿĀlemde **Ḥasan** gibi ḳanı şāʿir-i nāzük
Gülzār-ı nezāketde odur verd-i muṭarrā

Dünyada Hasan gibi ince bir şair nerede, kaldı mı? İnceliğin gül bahçesinde bulunan en taze çiçek odur.

38. Naẓmıyla bu mātem-gedeyi ṭutdı **Fiġānī**
Ḳopardı ṣarīr-i ḳaleminden nice ġavġā

Figânî, kaleminin cızırtısından birçok kavga çıkardı, şiirleriyle ise (dünyayı) matemhaneye çevirdi.

39. Ṣūret-ger-i elfāz-ı maʿānī idi **Mānī**
Bu deyr-i cihānda nice naḳş eyledi peydā

(Şair) Mânî, dünyada pekçok resim çizen (ünlü ressâm Mânî gibi) manalı sözlere adeta suret giydirdi.

40. **Firdevsī** bir aḳar suyıdı bāġ-ı naẓımda
Ol itdi süḫen ābını bu ravżaya icrā

Firdevsî, nazım bahçesine akan bir suydu. Sözlerden olan suyu bu bostana o akıttı.

42a

41. Seyr itmege erbāb-ı süḫen ravża-i naẓmı
Her beyti anuñ oldı birer ḳaṣr-ı muʿallā

Onun nazmı, söz ustalarının izlemeye geldikleri bir şiir bahçesi; her beyti (evi ise) yüce bir saray görünümündeydi.

42. Gerçi ki mu'aḫḫar idi bunlardan **Ümīdī**
Olmışdı velī ṭarz-i ḳaṣā'idde tüvānā

Ümîdî, bu şairlerden sonra gelse de kaside nazım şeklinde güçlü bir şairdi.

43. Engüşt-nümā-yı şuʿarā idi **Hilālī**
Bir kimse aña naẓm-ı ġazelde dimedi lā

Hilâlî, parmakla gösterilen bir şairdi. Onun gazeldeki maharetini hiçkimse reddetmedi.

44. İnṣāf idicek **Āṣafī** ḫod ḍarb-ı meselde
Bī-miṣl idi var olalı bu ḳubbe-i mīnā

İnsaflı olmak gerekirse Âsafî, dünya var olalı atasözü söylemede benzersiz biri idi.

45. Şemşīr-i belāgatle açup kişver-i naẓmı
Esbāb-ı maʿānīyi **Ḥüsām** eyledi yagmā

Hüsâm, nazım ülkesini belâgat kılıcıyla fethedip ve mana hazinesini yağmaladı.

46. Rām olmış-idi cümle ġazālān-ı maʿānī
Vaḥşī-i hümā-ṣayd ü hümāyūn-fere ḥaḳḳā

Gerçekten devlet kuşunu avlayan bir avcı olan Vahşî'ye bütün mana ceylanları boyun eğmişti.

47. **Feyżī**-i ḥakīm ol şeref-i cemʿ-i efāżıl
Baḥş eylese mülzim ola ṣad Bū ʿAlī Sīnā

Hikmet ve fazilet sahibi kişilerin yücesi olan Feyzî'nin karşısına İbn-i Sînâ gibi yüz şahsiyet gelse onun düşüncelerini çürütemez.

48. El arḳasını yire koyup eyledi teslīm
Bāḳī-i süḫen-pervere aʿlā-y-ile ednā

Bâkî, öyle güzel sözler söyleyen biriydi ki, (zengin-fakir, iyi-kötü) herkes, arkaya yaslanıp ona teslim oldu.

49. Mest-i mey-i şevḳ eyledi erbāb-ı ṣafāyı
Ṣaḥbā-yı maʿānī ile **ʿĀlī**-i ṭarab-zā

(Şiirlerindeki) manaların şarabıyla (insana) coşkunluk veren Âlî, eğlence düşkünlerini neşe şarabının sarhoşu yaptı.

50. Ol dem ki pür olmışdı mey-i ẓarf-ı maʿānī
Nūş eyledi ol bezmde **Cāmī** mey-i ṣahbā

Câmî, o (elest) meclisinde ilâhî aşk şarabını içtiğinde manalarla dolu kap (gönül), ilahî aşk şarabıyla dolmuştu.

51. Mest eyledi ol cām ile **Cāmī** şuʿarāyı
Bī-hūş yatur her birisi bī-ser ü bī-pā

Câmî o kadehle, (şimdi) her birisi sersem ve aklı başında olmadan yatan şairleri sarhoş etmişti.

52. Ol cām idi eşʿār-ı naẓım gencine gencūr
Ol cām idi mir'āt-i süḫen jengine meclā

Şiirin hazinesine muhafız o kadehti, Söz aynasındaki pasa tecelli aynası o kadehti.

53. Ol cām idi āyīne-i Cemşīd ü Sikender
Ol cām idi Ḫūrşīd-i cihān-tāb-ı fer-efzā

Cemşîd ve İskender'in aynası o kadehti, Dünyanın parlaklığını arttıran Hurşîd o kadehti.

54. Ol cām idi her güm-şüdeye şemʿ-i hidāyet
Ol cām idi her tīre-dile nūr-ı süveydā

Yolunu her kaybedene hidayet nuru o kadehti, Her kötü kalbe, karanlığın nuru o kadehti.

55. Ol cām idi Cem ellerini eyleyen iblā
Ol cām idi Dārā'yı iden ʿāleme Dārā

Cemin ellerini her yere yetiştiren o kadehti, Dârâ'yı âleme hükümdar eyleyen o kadehti.

56. Ol cām idi Leylā'ya viren revnaḳ u ṣūret
Ol cām idi Mecnūn'ı iden ʿāleme rüsvā

Leylâ'ya göz alıcı güzellik veren o kadehti, Mecnûn'u insanlara rezil eyleyen de o kadehti.

57. Ol cām idi Şīrīn'e iden Ḫusrev'i ḥayrān
Ol cām idi Ferhād'ı iden kūh ile hem-tā

Hüsrev'i Şirin'e hayran eden o kadehti, Ferhat'ı dağ ile bir yapan da o kadehti.

58. Ol cām idi ser-geşte iden Mihr ü Vefā'yı
Ol cām idi Vāmıḳ iden ʿāşıḳ-ı ʿAẕrā

Mihr ve Vefâ'yı şaşkın hale getiren o kadehti, Vâmık'ı Azrâ'ya aşık eyleyen de o kadehti.

59. Ol cām idi hep maẓhar-ı envār-ı tecellī
Ol cām idi çün meşʿale-i leyle-i İsrā

Allâh'ın tecelli nurlarının görüldüğü yer o kadehti, (Mi'râc'ın olduğu) İsrâ gecesini aydınlatan meşale de o kadehti.

42b

60. Ol cāmdan irdi baña bir neşve-i cān-baḫş
Baḳınca göründi gözüme şāhid-i maʿnā

(İşte) o kadehten bana da cana can katan bir neşe geldi. (O kadehe) bakınca mananın şahidi gözüme göründü.

61. Ruḫsārını ʿarż itdi baña bikr-i maʿānī
Ḳalmış-idi pes perdede gerçi tek ü tenhā

Daha önce kimsenin ifâde etmediği manalar (dünyası), tek kaldığı bir anda, sessizce bana yanağını uzattı.

62. Refʿ itdi niḳābın gelicek ḫacle-i dilden
Giyürdüm anuñ egnine bir ḫilʿat-i zībā

Gönlün utangaçlığı geçince (o manalar dünyası), peçesini kaldırdı, ben de onun sırtına güzel süslü elbisiler giydirdim.

63. Ol bādiyede ḳaldı olar şimdi ben oldum
Ol bezm-i süḫen bādesine bādiye-peymā

Onlar şimdi çöllerde kaldı; ben ise söz meclisinin şarabı elimde çölleri dolaşan biri oldum.

64. Şol ṭāḳ-ı muʿallā ki anı hedm ide devrān
Bulınur aña münʿadim olsa yine bennā

Felek şu yüce kubbeli (şiir meclisini) yıkabilir; ama bu meclis yıkılsa da onu yapacak bir mimar yine bulunur.

65. Bu ʿālem-i süflīden olup cümlesi fāriġ
Ol ʿālem-i ʿulvīde varup eylediler cā

(Bu şairlerin) tümü dünyadan alakalarını kesmiş olup yüce âlemde kendilerine yer bulmuşlardır.

66. Her birisinüñ meşhedi pür-nūr ola yā Rab
Her birisinüñ yiri ola cennet-i aʿlā

Yâ Rabbi! her birinin kabri nurla dolsun. Her birinin mekanı (ise) cennetin en yüksek mertebesinde olsun.

67. Yitmez mi sözüm şāhid-i maʿnāma müzekkī
İy müddeʿī olduġına ṭabʿuma müzekkā

Ey mizacımın iyi olup olmadığını soruşturan müddeî! Manalarımın şahitliğine gizli tanık olarak sözüm yetmez mi?

68. Pīşānuma çekdükde ḳalem kātib-i ḳudret
Naẓm-ı Dürer'i ḳıldı benüm şānuma imlā

Alın yazımı kudret kalemiyle yazan Allah, bana inci dizmeyi (şiir yazmayı) nasip eyledi.

69. Ta'n eylemesün naẓmuma her bir ḫar-ı Deccāl
K'olmışdur anuñ her birisi nuṭḳ-ı Mesīḥā

Deccal'in her bir eşeği şiirimi kınamasın. Zira her bir şiirim Hz. Îsâ'nın sözleri gibidir.

70. Her gülşene gül her güle bülbül bulınur līk
Olmaya bu gülşende velī naẓmuma hem-tā

Her gül bahçesine gül, her güle bülbül bulunur; ancak (nazmın) gül bahçesinde benim nazmımın benzeri yok.

71. Her naẓm olamaz naẓmuma ʿālemde muʿādil
Olmaz ne ḳadar aġ-ısa her yed yed-i beyżā

Her el (Hz. Mûsâ'nın) Yed-i beyzâ diye bilinen eli gibi beyaz olmadığı gibi; dünyada bulunan her nazım da benim nazmımla eşit olamaz.

72. Her bir süḫenüm bir dür-i deryā-yı belāġat
Her bir nefesüm olsa n'ola ʿanber-i sārā

Her bir sözüm belâgat deryasının bir incisi (ise); her bir nefesim katıksız anber kokusu olsa şaşılır mı?

73. Her beyt-i ḳaṣīdemde birer ravża-i cennet
Ebkār-ı maʿānī durur ol cennete ḥūrā

Kasidemin her beyti birer cennet bahçesidir. Daha önce hiç kimse tarafından söylenmemiş manalar ise o cennetin bâkir hûrîleridir.

74. Taʿmīr idüben eyler esāsın yine muḥkem
Her bir ṭarafın zerle ider anı muṭallā

(Kasidenin her beytini) onarıp temelini sağlamlaştırır. Her tarafını altın yaldızla süsler.

75. Gülzār-ı süḫende ola mı baña ber-ā-ber
Ben gülşen-i naẓmuñ güliyem ḫārıdur aʿdā

Sözün gül bahçesinde düşmanlarla birlikte olabilir miyim? Ben nazım gül bahçesinin gülüyüm, dikeni ise düşmanlardır.

76. Virmezse n'ola maʿrifetüm mīvesini çarḫ
Dānāya naṣīb eylemedi kāmını dünyā

Felek benim bu hünerimim mahsülünü vermese ehemmiyeti yok. (Zîra) felek, bilgiliye dünya lezzetini hiç nasip etmedi.

77. Şol dāma düşürdi beni ṣayyād-ı felek kim
Bang-i ḫar ile rütbede bir güfte-i ʿĪsā

Felek avcısı beni öyle bir tuzağa düşürdü ki Îsâ'nın sözleri ile eşeğin anırması bir oldu.

78. Yoḳ yire yüzüñ ṣuyını bezl eyleme ḫāke
Ebnā-yı zemāndan yañılup ḳılma temennā

Boşuna toprağa yüzsuyunu dökme (yalvarıp yakarma)! Yanılıp da zamanın insanlarından bir şey bekleme!

43a

79. Eşcār-ı ṣanavber saña virmez yine nevber
Olursa eger āb-ı ḥayāt ile murabbā

Hayat suyu (sulanıp) yetiştirilse bile çam ağacı sana yine meyve vermez.

80. Bir dürr-i yetīmem ṣadef-i baḥr-ı ʿanāda
Ārāmgehüm oldı dirīġā bün-i deryā

Ben zahmet denizinin sedefinde tek ve iri bir inciyim. Ne yazık ki denizin dibi benim huzur yerim oldu.

81. Budur ezelī resm-i cefā-pīşe-i ʿālem
Ḳan yutdurur ehl-i dile çün ġonce-i ḥamrā

Dünyanın zalim sevgilisinin ezelî âdeti budur. Zira kırmızı gonca gönül ehline (her zaman) kan yutturur.

82. Ser-defter-i erbāb-ı belādur dil-i kāmil
Çek sen de yüri eyleme bir kimseye şekvā

Olgun kişinin gönlü bela sahiplerinin önderidir. Sen de çek! Yürü! Kimseye şikayette bulunma!

83. Sulṭān-ı serīr-i süḫenem şimdi **Süheylī**
ʿĀlem götüri çekse n'ola ḥükmüme ṭuġrā

Süheylî! Şimdi söz söyleme tahtının sultanıyım. Söylediğim hükümlere herkes tamamen tuğra koysa buna şaşılır mı?

84. Yoḳdur ġarazum kimseye bir ṣāf-derūnem
Dirlerse n'ola tabʿuma mir'āt-ı muṣaffā

Benim kimseye garazım olmaz, benim içim saftır. Benim tabiatim için saf, arı ayna denilse buna şaşılır mı?

85. İy dil yine inkār ider ilzām idemezsin
Yoḳ yire nefes żāyiʿ olur eyleme daʿvā

Ey gönül! Yine fikirde galib gelemez, inkar edersin. Yok yere nefesini tüketip iddiada bulunma!

86. Naẓmıyla kemālāt ü ḫayālāt-ı süḫende
Dünyāya senüñ gibi dahı gelmese farżā

Diyelim ki olgunlukta ve söz hayallerinde dünyada senin gibi biri dünyaya gelmese...

87. İnkār ider elbetde muḳarrer yine ḥāsid
Faẓl ile olursañ da eger Bū ʿAlī Sīnā

Fazilette İbn-i Sînâ bile olsan kıskanç olan kişi, kesinlikle yine inkar edecektir.

88. Şimden girü daʿvāta şürūʿ eyle yiterdür
Kim cümleden aḳdem o durur elzem ü aḥrā

Bundan sonra iddiaya başla, yeter artık. Çünkü bu herşeyden çok lüzumlu ve çok münâsipir.

89. Sulṭān-ı cihān ola saʿādetle mü'eyyed
Fermānına münḳād ola aʿlā-y-ile ednā

Dünyanın sultanı saadetle doğrulansın, (zengin-fakir, iyi-kötü) herkes onun fermanına boyun eğsin.

90. Ḥaḳ ẕāt-ı şerīfini emīn ide ḫaṭādan
Şeh-zādelerin kendüye bağışlaya Mevlā

Allah, mübarek zatını hatalardan korusun. Mevlâ, şehzadelerini kensisine bağışlasın.

91. Tevfīḳ refīḳı ola her ḳanda giderse
Her yirde nigehdārı ola Bārī teʿālā

Her nereye giderse Allah'ın yardımı onunla olsun. Her yerde yüce Allah onun koruyucusu olsun.

KAYNAKÇA

Ali Asgar Hikmet (1991), *Câmî Hayatı ve Eserleri,* (Çev. Mehmet Nuri Gencosman) İstanbul.

ANSARİ, A. S. Bazmee (1995), "Feyzî-i Hindî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 12*, 524-525.

ARSLAN, İclal (2008), *Abdurrahmân el-Câmî ve el-Fevâidü'z-Ziyâiyye Adlı Eseri,* İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış doktora tezi).

ARSLAN, Mehmet (1992, Temmuz), "Aynî'nin Şairnâme Özelliği Taşıyan Mesnevîsi Üzerine", *Yedi İklim*, 4: 21-27.

ARVAS, Abdüsselam (2011), "Şairnâmeler Üzerine", *Mukaddime,* 4: 43-60.

BAŞPINAR, Fatih (2015, Ekim), "16. Yüzyıl Klasik Türk Edebiyatı Şairlerinden Garâmî'nin Tezkiretü'ş-Şu'arâ İsimli Şairnâmesi", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi,* 3: 1-32.

DİLÇİN, Cem (1996), "Şairnama- Kasîde-i Kâr-ı Nâtık Der-Hakk-ı Şuarâ-yı Sâbık", *Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları),* Harvard University, XIII-XXIII.

ÇALKA, Mehmet Sait (2015, Kasım), "Divan Şairlerinin Gözüyle Fars Şairi Ömer Hayyâm", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi, 2*, 4: 30-40.

ÇAVUŞOĞLU, Mehmet (1991), "Bâkî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 4, 537-540.

ÇETİN, Kamile - AKGÜL, Ahmet (2014), "Âşık Ömer'in Şairnâme'siyle Şuara Tezkirelerinin Divan Şairlerinin Biyografisi Yönünden Mukayesesi", *Kırım Tatar ve Türk Filolojisi Fakültesi ve Türkoloji Araştırma Merkezi Uluslararası III. Türkoloji Sempozyumu "Kırım Tatarlarının Dünü-Bugünü-Yarını" (15-17 Ekim 2012, Bildirileri ve Özetleri, Simferopol-Kırım/Ukrayna),* Simferopol. 117-125.

ÇİÇEKLER, Mustafa (2008), "Sa'dî-i Şîrâzî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 35*, 405-407.

DEMİREL, Şener (1999), "16. Yüzyıl Divan Şairlerinden Mânî", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 9, 1: 25-51.

Devletşah (1963), *Tezkire-i Devletşah,* (Çev. N. Lugal) Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

ELÇİN, Şükrü, (1997), *Halk Edebiyatı Araştırmaları-1*, Ankara: Akçağ Yayınları.

ELMALI, Hüseyin (1997), "Hassân b. Sâbit", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi,* 16, 399-402.

ERGUN, Sadeddin Nüzhet (1935), *Aşık Ömer Hayatı ve Şiirleri,* İstanbul: Semih Lütfi Matbaa ve Kitapevi.

ERTAŞ, Kasım (2013), "Gelibolulu Mustafa Âlî'nin Hayatı ve Eserleri", *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS),* 6, 3: 191-211.

FURUGİ, M. A. vd. (2002), *Hayyam Hayatı, Felsefesi ve Gerçek Rubaileri*, Erzurum: Babil Yayınları.

HARMANCI, M. Esat (2007), *Süheylî Ahmed Bin Hemdem Kethudâ - Dîvân*, Ankara: Akçağ Yayınları.

HARMANCI, M. Esat (2014), "Süheyli, Ahmed bin Hemdem Kethuda". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4856 (erişim tarihi: 11.09.2016).

İPEKTEN, Haluk (1998), *Bâkî Hayatı Sanatı Eserleri,* Ankara: Akçağ Yayınları.

İSEN, Mustafa (1997) "Dîvân Edebiyatında Mahlasdaş Şairler". *Ötelerden Bir Ses,* Ankara: Akçağ Yayınları.

İSEN, Mustafa - AKSOYAK, İsmail Hakkı (2014), "Âlî/Çeşmî, Gelibolulu Mustafa", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=943 (erişim tarihi: 11.08.2016).

İSEN, Mustafa - BİLKAN, Ali Fuat - DURMUŞ, Tuba Işınsu (2012), *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları,* İstanbul: Kapı Yayınları.

KANAR, Mehmet (1996), "Firdevsî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 13*, 125-127.

KANAR, Mehmet. (2007). "Nizâmî-i Gencevî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 33*, 183-185.

KAPLAN, Yunus (2013), "Kâtibî, Kâtibî Çelebi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1006 (erişim tarihi: 16.08.2016).

KARAHAN, Abdülkadir (1995), "Enverî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 11*, 267-268.

KARAHAN, Abdülkadir (1996), "Figânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 13*, 57-58.

KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2001), "İsmet-i Buhârî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 23*, 138-139.

KARAİSMAİLOĞLU, Adnan (2009), "Selmân-ı Savecî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 36*, 446-447.

KAYA, Doğan (1990), *Şairnâmeler*, Ankara: Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları.

KAYA, Doğan (2003), "Şairnâmeler", *Âşık Edebiyatına Giriş*, Bişkek, 187-202.

KILIÇ, Filiz (2014), "Kâtibî, Mustafa Efendi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=1519 (erişim tarihi: 12.06.2016).

KÖKSAL, Mehmet Fatih (1996), *Yenipazarlı Valî'nin Hüsn ü Dil Mesnevîsi (İnceleme-Metin-Sözlük).* Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).

KURTULUŞ, Rıza (1995), "Emir Hüsrev Dihlevi", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 11, 135-137.

ÖZTÜRK, Mürsel (1997), "Hâtifî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 16*, 468.

SEVGİ, H. Ahmet (1998), "Hilâlî-i Çağatâyî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 18*, 21-22.

ŞAHİNOĞLU, M. Nazif (1991), "Attâr, Ferîdüddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 4, 95-98.

ŞANLI, İsmet (2004), "XVI. Yy. Dîvân Şairi Hilâlî ve Şiirlerinde Sosyal Hayat", *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 6: 151-171.

ŞENTÜRK, Ahmet Atillâ (1991), *Tahir'ül Mevlevî Hayatî ve Eserleri,* İstanbul: Nehir Yayınları.

ŞİRİNOV, Agil (2012), "Tûsî, Nâsîruddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 41*, 437-438.

TDEA (1998), "Şairnâme", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. 8. C. İstanbul: Dergâh Yayınları.

TOKMAK, A. Naci (1996), "Hâcû-yi Kirmânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 14*, 520-521.

TUNÇ, Semra (2007), "On Altıncı Yüzyıl Divan Şairi Mânî ve Şiirleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21: 1-37.

UZUN, Mustafa (2012), "Tezkire/Türk Edebiyatı", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 41*, 69-73.

VANLIOĞLU, Mehmet (2002), "Kâtibî, Şemseddin", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 25*, 42.

YAZICI, Tahsin (1997a), "Hâfız-ı Şîrâzî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, 15*, 103-104.

YAZICI, Tahsin (1997b), "Hâkânî-i Şirvânî", *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, *15*, 168-170.

YEKBAŞ, Hakan (2009), "Divan Şairinin Penceresinden Acem Şairleri", *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4, 2: 1158-1187.

Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İran-(Hulâsâ) 3,* Tahran.

Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İran-(Hulâsâ) 4*, Tahran.

Zebihullah-i Safâ (1373), *Târîh-i Edebiyât Der İran-(Hulâsâ) 5,* Tahran.

Zebihullah-i Safâ (2002), *İran Edebiyatı Tarihi I,* (Çev. H. Almaz), Ankara: Nüsha Yayınları.

Zebihullah-i Safâ (2003), *İran Edebiyatına Genel Bir Bakış.* (H. Almaz, Çev.) Ankara: Nüsha Yayınları.

Zebihullah-i Safâ (2005), *İran Edebiyatı Tarihi I,* (Çev. H. Almaz), Ankara: Nüsha Yayınları.